

Jenny Salonen ja Essi Ylitalo

Pienryhmä kiintymyssuhteen mahdollistajana

Kasvattajien näkemyksiä kiintymyssuhteesta osana päiväkodin arkea

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaaliala

Opinnäytetyö

8.4.2013

Tekijät Otsikko Sivumäärä Aika	Jenny Salonen, Essi Ylitalo Pienryhmä kiintymyssuhteen mahdollistajana - Kasvattajien näkemyksiä kiintymyssuhteesta osana päiväkodin arkea 34 sivua + 1 liite Kevät 2013
Tutkinto	Sosionomi AMK
Koulutusohjelma	Sosiaali-alan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosionomi AMK
Ohjaajat	Lehtori Anna-Riitta Mäkitalo Lehtori Arto Salonen
Opinnäytetyömme tarkoituksena on eritellä päiväkodin kasvattajien näkemyksiä siitä, miten he hahmottavat kiintymyssuhteen osana päiväkodin arkea. Tutkimuskysymyksemme ovat miten päiväkodin toiminnan organisoiminen mahdollistaa tai estää hyvän kiintymyssuhteen syntymisen kasvattajan ja lapsen välille, millä tavoin pienryhmä tukee tuon kiintymyssuhteen syntymistä ja kuinka hyvän kiintymyssuhteen olemassaolo tai puuttuminen päiväkodissa näkyy lapsen käyttäytymisessä. Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen. Keräsimme aineistomme haastattelemalla kolmea Helsingin kaupungin päiväkodin kasvattajaa. Toteutimme haastattelut yksilöhaastatteluina teemahaastattelurungon avulla. Aineiston analyysimenetelmänä käytimme sisällönanalyysia. Kasvattajat kokivat pienellä ryhmäkoolla olevan positiivisia vaikutuksia kiintymyssuhteen muodostumiselle ja lapsen psyykkiselle kehitykselle. Päiväkodin toimintastruktuuri ja arjessa tapahtuvat muutokset, kuten sairastumiset, asettivat kuitenkin haasteita pienryhmätoiminnan järjestämiselle ja hyvän kiintymyssuhteen muodostumiselle kasvattajan ja lapsen välille. Kasvattajien mukaan hyvän kiintymyssuhteen päiväkodin hoito- ja kasvatushenkilöön muodostanut lapsi oli vähemmän itkuinen, vapaampi tunteilmaisultaan, luottavaisempi sekä halusi tehdä arkirutiinit kiintymyksen kohteen kanssa. Itkuisuus ja suuri sylin ja aikuisen huomion kaipuu olivat lapsessa näkyviä merkkejä silloin, kun kiintymyssuhde ei ollut muodostunut kasvattajaan. Tulosten perusteella voimme todeta, että pienryhmätoiminta on tehokas työväline pyrittäessä tukemaan kiintymyssuhteen rakentumista päiväkodissa. Tuloksien pohjalta voidaan myös päätellä, että pienryhmätoiminnan toimivuuden kannalta olisi tärkeää minimoida sellaiset asiat, jotka vaikuttavat pysyvien kasvattajien poissaoloon lapsiryhmästä. Palaverit, hoitajavaihdokset, työvuorojen porrastus ja lastenvaihdokset kesken toimintakauden ovat rasite pienryhmätoiminnalle.	
Avainsanat	Päivähoito, pienryhmä, kiintymyssuhde

Authors Title Number of Pages Date	Jenny Salonen and Essi Ylitalo Small Group as an Enabler of a Good Attachment Relationship - Professional Caregivers' Views of Attachment Relationship as Part of Day Care 34 pages + 1 appendix Spring 2013
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructors	Anna-Riitta Mäkitalo, Senior Lecturer Arto Salonen, Senior Lecturer
The purpose of this study was to examine how caregivers in children's day care center perceived attachment relationships as parts of everyday life in day care. Our study questions were how the organization of day care activity enabled or prevented the development of a good attachment relationship between a child and a caregiver, how a small group supported the development of those attachment relationships and how the existence or lack of a good attachment relationship in day care appears in the child's behavior. The study was qualitative. Data for this study was gathered by interviewing three caregivers in the day care center of the City of Helsinki. The interviews were carried out individually and they were theme interviews. The material was analyzed by content analysis. The caregivers saw that the small group size has a positive impact on the formation of attachment relationships and on the child's psychological development. Nevertheless, the organizational structure of the day care center and changes in daily life such as getting sick bring challenges to small group functioning and to the formation of attachment relationships between caregivers and children. According to the caregivers a child who has a good attachment relationship with the caregiver is less tearful, freer with emotional expression, more trustful and wants to carry out daily routines with the caregiver he is attached to. The child's needs for attention and to be held are the signs that reflect the poor attachment relationship between the caregiver and the child. The results indicate that small group is an efficient tool to support a good attachment relationship in day care center. Based on the results it can be concluded that in small group activities it is important to minimize all the issues that can affect the absence of permanent caregivers. Meetings, changes in staff or in the group of children and staggered shifts are all factors that strain small group activities.	
Keywords	day care, small group, attachment relationship

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet – päämääränä hyvinvoiva lapsi	2
3	Kiintymyssuhde	3
3.1	Kiintymyssuhdeteoria	4
3.2	Kiintymyssuhteen merkitys kokonaiskehitykselle	5
4	Pienryhmä hyvän kiintymyssuhteen ja lapsen kehityksen tukemisen työvälineenä	7
4.1	Suuren ryhmän problematiikka	7
4.2	Ryhmäkoon merkitys lapsen kehityksen kannalta	9
5	Matka tutkimustehtävästä tuloksiin	10
5.1	Tutkimustehtävä	10
5.2	Tutkimusmenetelmä	10
5.3	Aineistonkeruu	11
5.4	Aineiston analysointi	13
6	Aineiston anti	15
6.1	Päiväkotihoidon puitetekijät	15
6.1.1	Henkilökunnan vaihdokset ja muutokset ryhmässä	16
6.1.2	Suhdeluku	16
6.1.3	Päivähoidon kehittäminen	17
6.2	Pienryhmä suhteessa isoon ryhmään	18
6.2.1	Pienryhmän pysyvyys	18
6.2.2	Lapsen yksilöllinen huomioiminen ryhmässä	19
6.3	Kiintymyssuhteen rakentuminen päivähoidossa	21
6.3.1	Päivähoidon aloitus	22
6.3.2	Eroikävän ja kiintymyssuhteen muodostumisen merkit lapsessa	23
6.3.3	Kiintymyssuhteen tukeminen	24
6.3.4	Merkitys lapselle	25
7	Tuloksista johdettua	26
8	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	27
9	Pohdinta	30

1 Johdanto

Varhaiskasvatuksen ja psykologian ammattilaiset ovat viime vuosina tuoneet esille huoltaan pätevän henkilökunnan puutteesta sekä liian suurista ryhmistä päiväkodeissa. Esimerkiksi Helsingin yliopiston psykologian professorin Liisa Keltikangas-Järvisen (2010) mukaan liian suuret ryhmät ja jatkuvasti vaihtuvat hoitajat ovat vaaraksi lapsen kehitykselle. Keltikangas-Järvinen toteaa lisäksi, että näiden seuraukset näkyvät vasta pitkän ajan kuluttua ja siksi niistä nousevat riskit on helppo unohtaa. Aiheeseen liittyen Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry on tehnyt Nuorista Suomessa 2012 - tutkimuskoosteen, jossa on koottu tietoa nuorista, heidän asemastaan, elinoloistaan ja nuorisotyöstä. Koosteessa todetaan, että nuorten pahoinvointi heijastuu esimerkiksi suurina lukuina nuorten eläkkeelle jäämisessä mielenterveysongelmien takia (Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry 2012: 35). Tämä antaa aihetta kiinnittää huomiota pahoinvointiin johtaneisiin syihin.

Vuonna 2011 Suomessa lapsia oli päivähoidossa 226 958 (Kuoppala ja Säkkinen 2011). Kun tiedostetaan päivähoidon piirissä olevien lasten suuri määrä sekä kiintymyssuhteiden ja varhaisen hoivan merkitys psyykkiselle hyvinvoinnille, on syytä tarkastella myös päivähoidon tehtävää ja osuutta liittyen lapsen myöhempään kehitykseen sekä mahdollisiin ongelmiin. Nuorisotutkimusten tulosten, varhaisten hoivakokemusten sekä päivähoidon ryhmäkoon välisten yhteyksien pohtiminen nykytiedon valossa herätti kiinnostuksemme tehdä opinnäytetyö aiheeseen liittyen.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on eritellä kasvattajien näkemyksiä siitä, miten he hahmottavat kiintymyssuhteen osana päiväkodin arkea. Haluamme syventää tietämystämme liittyen opinnäytetyömme aiheeseen sekä hahmottaa varhaiskasvatuksen ja varhaisten hoivakokemusten yhteyttä kokonaiskehitykseen. Tutkimuskysymyksemme ovat: Miten päiväkodin toiminnan organisoiminen mahdollistaa tai estää hyvän kiintymyssuhteen syntymisen kasvattajan ja lapsen välille? Millä tavoin pienryhmä tukee tuon kiintymyssuhteen syntymistä? Kuinka hyvän kiintymyssuhteen olemassaolo tai puuttuminen päiväkodissa näkyy lapsen käyttäytymisessä?

2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet – päämääränä hyvinvoiva lapsi

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on Stakesin (2005) laatima asiakirja, joka toimii varhaiskasvatuksen sisällön kehittämisen ja ohjauksen välineenä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on pohjana kunnallisten ja yksikkökohtaisten suunnitelmien laadinnassa ja sen tarkoituksena on taata yhdenvertaista varhaiskasvatusta koko maassa. Teoksessa on määritelty muun muassa varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet sekä kasvatuspäämäärät. (Stakes 2005: 7-9.)

Varhaiskasvatuksen keskeisiin periaatteisiin kuuluu esimerkiksi lapsen oikeus turvallisiin ihmissuhteisiin (Stakes 2005:12). Turvalliset ihmissuhteet liittyvät myös kiinteästi varhaiskasvatuksen ensisijaiseen tavoitteeseen edistää lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Kannisen ja Sigfridsin (2012: 27) mukaan ensimmäiset ikävuodet lapsen kehityksessä ovat aikaa aivojen ja ruumiin järjestelmien muovautumiselle. Aivojen muovautuminen puolestaan tapahtuu vuorovaikutuksessa läheisimpien ihmisten, kuten esimerkiksi päivähoiton aikuisten kanssa. Prosessiin vaikuttaa myös tunneilmapiiri, joka vallitsee lapsen tärkeimmissä ihmissuhteissa.

Varhainen sosiaalinen vuorovaikutus on siis erittäin oleellinen asia kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta, koska se muokkaa toimintatapojamme, ruumiintoimintojamme, tunnekokemuksiamme sekä näin ollen vaikuttaa myös minuuden rakentumiseen (Kanninen - Sigfrids 2012: 27). Kiinnittämällä huomioita lapsen henkilökohtaiseen hyvinvointiin ja yksilöllisyyteen luodaan siis pohjaa lapsen kehitykselle omaksi ainutlaatuiseksi persoonallisuudekseen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -teoksessa määriteltyjen kasvatuspäämäärien katsotaankin koskevan koko ihmisen elämää ja siksi niiden tulee viitoittaa kasvatustoimintaa ja kasvattajien tulee varmistaa niiden toteutuminen (Stakes 2005: 13–15).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Stakes 2005: 11) varhaiskasvatusta kuvataan kasvatukselliseksi vuorovaikutukseksi, jonka tarkoituksena on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä sekä oppimista. Tämän vuorovaikutuksellisen hoito- ja kasvatussuhteen sekä ystävyyssuhteiden jatkuvuuden vaaliminen on yksi kasvattajan tehtävistä. Kasvattajilta odotetaan lisäksi sitoutuneisuutta sekä herkkyyttä reagoida lapsen tunteisiin ja tarpeisiin. (Stakes 2005: 16.) Kahdenvälisen kiintymyssuhteiden on todettu olevan kantava tekijä lapsen hyvän kehityksen turvaamiselle (Rusanen 2011:

20). Tähän viitataan myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa toteamalla, että lapsen hyvinvointia edistävät mahdollisimman pysyvät ihmissuhteet.

3 Kiintymyssuhde

Kiintymyssuhde voidaan määritellä pitkäkestoisena, emotionaalisesti merkityksellisenä siteenä lapsen ja hänelle tärkeän aikuisen välillä. Kiintymyssuhde muodostuu aina tiettyyn tai tiettyihin ihmisiin. Puhuttaessa pienistä lapsista kiintymyssuhteella ja muilla emotionaalisesti tärkeillä suhteilla on eroja kuten se, että kiintymyksen kohteesta erossa olo tai eron uhka aiheuttaa lapsessa ahdistusta. Kiintymyssuhteessa lapsi myös etsii läheisyyttä ja kokee tarvetta jatkuvaan kontaktiin kiintymyssuhteen kohteen kanssa. Kiintymyksen kohde saa aikaan lapsessa turvaa etsivää käyttäytymistä, jota muut ihmissuhteet eivät aiheuta. (Keltikangas-Järvinen 2012: 29.)

Lapsi muodostaa ensisijaisen kiintymyssuhteen siihen henkilöön, joka on parhaiten saatavilla. Yleensä tämä henkilö on äiti, mutta oleellisinta on se, että tämä henkilö vastaa lapsen hoivasta heti syntymästä lähtien. Toissijaiset kiintymyssuhteet muodostuvat niihin ihmisiin, jotka ovat lapsen lähipiirissä, kuten isompiin sisaruksiin tai päivähoidon henkilökuntaan. (Rusanen 2011: 199.) Bowlbyn (1991: 304–308) mukaan lapsi alkaa jo varhaisessa iässä muodostaa primääri kiintymyssuhteen rinnalle toissijaisia kiintymyssuhteita. Hän tarkentaa, että olisi jopa poikkeuksellista, jos puolitoistavuotiaalla lapsella olisi vain yksi kiintymyksen kohde. Bowlby painottaa, että vaikka lapsi kykenee luomaan useampia kiintymyssuhteita, ei hän kuitenkaan pärjää ilman yhtä vahvaa kiintymyssuhdetta hänelle erityiseen henkilöön. Lapsi käyttää tätä kiintymyssuhdetta pohjana muodostaessaan muita kiintymyssuhteita ja tarvitsee erityisesti hädän hetkellä kokemuksen siitä, että joku on hänelle ylitse muiden.

Kiintymyssuhteen rakentumisen on arvioitu kestävän vähintään 6-12 kuukautta. Hyvässä emotionaalisesti läsnä olevassa hoivasuhteessa lapsi kiintyy kasvattajiinsa ja muodostaa heidän kanssaan kiintymyssuhteen. Tällöin kasvattajasta tulee lapselle korvaamaton varsinkin niissä tilanteissa, joissa kiintymyssysteemi aktivoituu. Kasvattajan ja lapsen välille muodostunut suhde toimii hyvänä harjoitusalueena pienten ja suurten erojen sietämiselle. (Kanninen - Sigfrids 2012:125.)

3.1 Kiintymyssuhdeteoria

Kiintymyssuhdeteorian isänä pidetään psykiatri John Bowlbya, mutta teoriaan liittyvä käsitteistö muokkaantuu kaiken aikaa, sillä sitä kehitellään ympäri maailmaa ja uusien tutkimusten tuloksia raportoidaan usein. Kielestä johtuvat erot ja samojen käsitteiden saamat erilaiset määritelmät aiheuttavat sekaannuksia. Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian keskeisin ajatus on äidin ja lapsen välisen suhteen tärkeys sekä pitkien ja toistuvien erojen haitallinen vaikutus lapsen kehitykseen. (Sinkkonen – Kalland 2001: 7-10.)

Bowlby selittää syntyvän kiintymyssuhteen sisäisenä säätelyjärjestelmänä, jota lapsi käyttää apunaan ylläpitäessään riittävää kokemusta toisen tarvittavasta läheisyydestä uhan edessä. Tähän Bowlby on liittänyt ilmiön nimeltä turvallinen perusta. Lapsi tasapainottelee kiintymyksen kohteeseen suuntautumisen ja ympäristön tutkimisen välillä. Kiintymyssysteemi aktivoituu silloin, kun lapsi hätäntyy, mutta palautuu säästöliekille kun hänen tarpeeseensa on vastattu. Turvallisuudentunteen ylläpitämiseksi lapsi tarvitsee hoivaajansa apua sitä enemmän, mitä pienempi lapsi on. Turvallisuus ja läheisyys, jota lapsi hoivaajaltaan saa, mahdollistavat sen, että lapsi voi kehittää ympäristöön suuntautuvaa ja hoitajasta psyykkisesti eriytyvää toimintaa. (Hautamäki 2001: 15–23.)

Bowlby (1969: 265–268) on teoriassaan määritellyt kiintymyssuhteen kehityksen neljä eri vaihetta. Ensimmäisen vaiheen aikana lapsi käyttäytyy luonteelleen ominaisella tavalla ihmisiä kohtaan. Hänellä ei ole vielä kykyä erottaa ihmisiä toisistaan tai erottelukyky on erittäin rajoittunut. Tämä vaihe alkaa lapsen syntymästä ja kestää yleensä noin 12 viikkoa. Toisessa vaiheessa lapsen käytös äitihahmoa kohtaan muuttuu erityiseksi, vaikkakin lapsi suhtautuu edelleen iloisesti kaikkiin ihmisiin. Toinen vaihe kestää noin kuuden kuukauden ikään asti.

Kiintymyssuhteen kehityksen kolmannessa vaiheessa lapsi alkaa käytöksellään erotella ihmisiä. Ystävällinen ja hyväksyvä suhtautuminen vieraita ihmisiä kohtaan vähenee. Erityinen varovaisuus vieraita kohtaan kasvaa ja jossakin vaiheessa tuntemattomat ihmiset saattavat saada lapsessa aikaa tietynlaisen hälytystilan. Ennemmin tai myöhemmin lapsi valitsee joitakin ihmisiä toissijaisiksi kiintymyksen kohteikseen. Äitiä kohtaan lapsen reaktioiden valikoima laajenee. Lapsi pyrkii seuraamaan äitiä, tervehtii tätä ja käyttää äitiä perustana, jolta tehdä tutkimusmatkoja ympäristöön. Kolmas vaihe alkaa tavallisesti lapsen ollessa kuuden tai seitsemän kuukauden ikäinen, mutta joillakin lapsilla kolmannen vaiheen alkaminen voi venyä vasta ensimmäiseen ikävuoden al-

kuun. Vaihe kestää yleensä toisen ikävuoden yli aina kolmeen ikävuoteen asti. (Bowlby 1969: 265–268.)

Kolmannen ja neljännen vaiheen aikana lapsi alkaa ylläpitää läheisyyttä kiintymyksen kohteeseen tavoiteohjaavan systeemin avulla hyödyntäen alkeellista kognitiivista karttaa. Tuon kognitiivisen kartan avulla lapsi alkaa hiljalleen hahmottaa äidin hänestä erillisenä, itsenäisenä hahmona, joka toimii jokseenkin ennakoitavasti. Neljäs vaihe ei ole niin selkeä kuin edelliset vaiheet, eikä Bowlby ole osannut määrittää tarkasti sen alkua. Hän toteaa sen sijoittuvan johonkin toisen ja kolmannen ikävuoden tienoille. Hiljalleen neljännen vaiheen aikana lapsi alkaa havainnoida äidin toimintaa ja asioita, jotka vaikuttavat siihen. Bowlbyn mukaan voidaan ajatella, että lapsi oppii oivaltamaan äitinsä tunteita ja motiiveja. Tämän kautta äidin ja lapsen suhde voi kehittyä monimutkaisemmaksi. (Bowlby 1969: 265–268.)

Bowlbyn (1957: 60) mukaan pieni lapsi ei pysty huomioimaan omaa etuaan tai muiden vaatimuksia ja äidin tehtävänä onkin toimia lapsen puolesta näissä tilanteissa. Hän näkee äidin ikään kuin lapsen omanatuntona ja persoonallisuutena. Bowlby toteaa lapsen omantunnon kehittymisen tapahtuvan tyydyttävästi ainoastaan silloin, kun lapsen ensimmäinen suhde muihin ihmisiin on onnellinen ja jatkuva.

Bowlbyn teoriaa on kritisoitu muun muassa siitä, että hän teki havainnointitutkimuksensa orpokodissa, joka oli puutteellinen ja tutkimustuloksiin saattoi vaikuttaa useat tekijät. Bowlby korosti, että lapsella on vain yksi ensisijainen kiintymyksen kohde ja tämä on aina äiti. Hän myös väitti, että lapsen kiintymyssuhteen kehityksessä on lyhyt kriittinen ajanjakso. Jos lapsi ohittaa ajanjakson kehittämättä kiintymyssuhdettaan, ovat seuraukset hyvin vakavat ja peruuttamattomat. (Tizard 2009).

3.2 Kiintymyssuhteen merkitys kokonaiskehitykselle

Lapsen ensimmäisten ikävuosien kehitys ja kehitystehtävät ovat pitkälti sidoksissa kiintymyssuhteeseen ja sen syntyyn. Rusanen (2011: 25) on teoksessaan *Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys* kuvannut Mahlerin teorian mukaisesti kolmen ensimmäisen ikävuoden tärkeimmäksi kehityshaasteeksi minän syntymisen. Merkittävin haaste tämän prosessin aikana on se, että lapsi oppii ensin erottamaan ja sitä kautta hyväksymään sen, että hän on hoivaavan aikuisen kanssa erillinen olento. Ensimmäisenä kolmena ikävuotena lapsi siis elää harhassa, jossa hän ja häntä hoivaava aikuinen ovat yksi ja sama

asia. Keltikangas-Järvinen (1985: 51) toteaa puolestaan, että lapsen vieminen päivähoitoon kesken erillistymiskehityksen voi vahvasti häiritä lapsen minän kehitystä. Kun tarkastellaan näistä näkökulmista lapsen päivähoiton aloitusta alle kolmen vuoden iässä, voidaan se nähdä suurena kehitysriskinä.

Rusasen (2011: 17–20) mukaan kehitysriskiä, joka piilee lapsen minän kehityksen ja päivähoiton yhteensovittamisessa kasvattaa entisestään päiväkodin hoitoryhmien suuri ryhmäkoko, vaihtuvat lapset ja aikuiset sekä hoitohenkilökunnan asenteet tai ajan puute. Jotta olisi mahdollista, että lapsi hyväksyisi toisen hoitajan samanveroiseksi kuin esimerkiksi häntä kotona hoitaneen äidin, hoidon tulisi jäljitellä sitä hoitoa, johon lapsi on tottunut kotona. Hoitaja ei saisi myöskään vaihtua ja hänen pitäisi onnistua tulkitsemaan lasta oikein. Näiden lisäksi turvallisen kiintymyksen takaamiseksi lapselle tulisi päivähoitossa tarjota mahdollisimman paljon kahdenvälistä aikaa aikuisen kanssa. (Rusanen 2011: 196.)

Anja Riitta Lahikainen ja Salme Sundqvist (1979: 196) ovat todenneet samaan asiaan liittyen, että vähäinen vuorovaikutus kasvattajien ja lasten välillä voi johtaa emotionaalisen lämmön puuttumiseen lapsen hoitopäivän aikana. Tämä taas puolestaan voisi lapsen kannalta tarkoittaa lähes yhtä huonoa asiaa kuin se, että häneltä puuttuisi tällainen henkilö kokonaan. Pelkät illat ja viikonloput emotionaalisesti läsnä olevan aikuisen seurassa eivät riitä lapselle, koska hänen kykynsä varastoida emotionaalista lämpöä on hyvin rajallinen. (Lahikainen – Sundqvist 1979: 196.)

Kiintymyssuhdetta rakentavien varhaisten hoivan kokemusten vaikutusta ei voi rajata koskemaan vain varhaislapsuutta, sillä niiden on todettu muokkaavan aivoja jopa pysyvästi. Huonot hoivakokemukset ovat yhteydessä aivojen välittäjäaineisiin ja sitä kautta stressiherkkyyteen. Varhaislapsuuden kiintymyssuhde ja aikuisuuden sosiaaliset taidot ovat puolestaan yhteydessä toisiinsa ja korreloivat yksinäisyyteen sekä hyvien ystävyssuhteiden määrään. (Keltikangas-Järvinen 2012: 41.) Rusanen (2011: 20) painottaa, että erityisen turvallisen kiintymyssuhteen syntymisessä tapahtuvat häiriöt voivat heijastua myöhempään kehitykseen turvattomuutena ja näyttäytyä nuoruudessa esimerkiksi mielenterveysongelmina. Hän näkee kiintymyssuhteen vaikuttavan sosiaalisiin taitoihin, oppimiseen, mielenterveyden- ja syömishäiriöiden ongelmiin sekä kykyyn auttaa ja vastaanottaa apua.

4 Pienryhmä hyvän kiintymyssuhteen ja lapsen kehityksen tukemisen työvälineenä

Erilaisiin ryhmiin kuuluminen on luontainen osa ihmisen elämää. Ihmisten on yleisesti ottaen helpompaa toimia ryhmässä, joka on vakaa ja vakiintunut sekä riittävän kiinteä ja pieni (Rusanen 2011: 236). Lapsi on heti syntyessään osa ryhmää eli perhettä, mutta sosiaaliset kontaktit laajenevat huomattavasti esimerkiksi silloin, kun lapsi aloittaa päivähoiton (Jarasto - Sinervo 1997: 159). Päiväkodissa ryhmäkokoa pidetään yhtenä päivähoiton laatutekijänä ja sillä on suuri merkitys varsinkin silloin, kun tarkastellaan alle kolmevuotiaiden lasten ryhmähoidon järjestämistä.

Päiväkodissa pienryhmätoiminnan idea perustuu siihen, että pienellä lapsella ei ole vielä kykyä toimia suuressa ryhmässä eikä hän pysty käsittelemään ohjeita ryhmätasolla. Turvallinen vuorovaikutus ja ennakoitavuus mahdollistuvat silloin, kun yhdellä kasvattajalla on vastuullaan riittävän pieni ryhmä. Lapsen arki päivähoitossa on täynnä uusia tilanteita sekä uutta opittavaa. Tällöin lapsi saattaa tuntea turvattomuutta. Tutun kasvattajan rooli korostuu turvallisuuden tunteen luojana. Ensimmäinen askel ryhmätoiminnalle on siis lapsen ja kasvattajan välille syntyvä positiivinen vuorovaikutussuhde. Vasta tämän jälkeen lapsi alkaa tutustua ison ryhmän muihin lapsiin ja aikuisiin. (Kanninen - Sigfrids 2012: 124.)

4.1 Suuren ryhmän problematiikka

Lapsen aivojen varhaiskehitys etenee vaiheittain ja kehitykseen kuuluu herkkyyskausia, jolloin tietyt asiat ovat toisia merkityksellisimpiä (Glaser 2001: 75). Bowlby (1957: 61) on jakanut lapsen kehityksen eri vaiheisiin, jotka kuvaavat lapsen kykyä solmia ihmissuhteita. Ensimmäinen kehitysaste saavutetaan yleensä viiden tai kuuden kuukauden iässä. Tällöin lapsi solmii pysyvän suhteen selvästi samaksi tuntemaansa henkilöön, äitiin. Toisen kehitysasteen aikana, joka jatkuu tavallisesti aina kolmeen ikävuoteen asti, lapsi tarvitsee tätä henkilöä aina läsnä olevana. Saavutettuaan kolmannen kehitysasteen lapsi kykenee ylläpitämään suhdettaan äitiin, vaikka tämä olisikin poissa. Lapsen iän mukaan määrätty, kuinka pitkään hän kykenee olemaan erossa äidistään.

Päiväkotikontekstissa saattaa olla haastavaa vastata lapsen kehityksellisiin tarpeisiin esimerkiksi suuren ryhmäkoon tai hoitajien vähyyden kannalta (Rusanen 2011: 19–20). Rusanen (2011: 232) on avannut suuresta ryhmäkoosta aiheutuvaa problematiikkaa.

Hänen mukaansa ryhmän suuri koko vaikuttaa väistämättä siihen, että lasten ja aikuisten keskinäinen vuorovaikutus vähenee ja aikuiset joutuvat kannustamaan lasta itenäisyyteen sellaisissa asioissa, joihin lapsi ei kehityksensä puolesta ole vielä valmis. Hän on laskenut, että esimerkiksi 14–23 lapsen ryhmässä aikuiset mukaan lukien kahdenvälisiä suhteita syntyy 136–325 ja kasvattajalle jää aikaa vain muutama minuutti lasta kohden.

Bowlby (1957: 171) on teoksessaan Lasten hoiva ja hellyyden tarve pohtinut pienten lasten ryhmähoidon problematiikkaa. Hänen mukaansa suuressa ryhmässä on vaikea taata yksittäiselle lapselle aktiivinen osallisuus ryhmän jokapäiväiseen elämään, jonka hän näkee erittäin tärkeänä lapsen sosiaalisen ja älyllisen kehityksen kannalta. Ryhmähoitossa on myös se ongelma, että lapset eivät voi koskaan saada riittävää ja jatkuvaa korviketta äidin hoivaan nähden. Hoivan puutetta Bowlby (1957: 10) pitää vähemmän vakavana silloin, jos äidin sijasta lasta hoitava henkilö on lapselle tuttu ja tämä on onnistunut rakentamaan luottamuksellisen suhteen lapseen. Rusanen (2011: 197) mukaan yleisesti ottaen pidetään hyvänä asiana sitä, että tietyssä hoitopaikassa on töissä useampia aikuisia. Näin ollen lapsi saa mahdollisuuden tutustua moneen erilaiseen aikuiseen ja aikuisilla puolestaan on mahdollisuus valvoa toistensa toimintaa. Hän kuitenkin muistuttaa, että tällä hyvällä ajatuksella voi olla käänköpuoli. Yhdestäkään päivähoiton aikuisesta ei tällöin tule lapselle läheistä, ellei emotionaalisen kontaktin rakentamista jokaiseen lapseen pidetä erityisenä päivähoiton varhaiskasvatuksen tavoitteena.

Pennington (2005: 80) viittaa Mullenin (1989) ja hänen työryhmänsä tutkimukseen ihmisten käyttäytymisestä pienryhmässä verrattuna suurempaan ryhmään. Tutkimuksessa kävi ilmi, että pienessä ryhmässä ihmiset hallitsivat paremmin omaa käyttäytymistään ja olivat huomattavasti minätietoisempia. Pienessä ryhmässä henkilöt kokivat myös tulewansa paremmin huomatuiksi sekä kuulluiksi. Rusanen (2011: 207–236) on viitannut lasten kohdalla samaan asiaan soveltamalla päivähoiton maailmaan Bowlbyn (1991: 318) esille nostamaa ryhmäkasvatuksen yhtä mahdollista ongelmaa, jota lähesyttään käsitteiden ”jaettu äitiys” ja ”jaettu vastuu” kautta. Tämän mukaan lapsi ei hyödy ryhmässä useasta aikuisesta, vaan lasten ja aikuisten määrän ollessa ryhmässä suuri, reagointi yksittäiseen lapseen vähenee. Tästä johtuen saattaa myös käydä niin, että lapsella ei ole mahdollisuutta olla niin pieni ja aikuisen avun varassa kuin hän todellisuudessa kehityksensä puolesta olisi. Vastuun jakautumisen takia vuorovaikutus yksittäisen lapsen näkökulmasta voi olla niukkaa. Tämä taas puolestaan voi aiheuttaa kiin-

tymisen viivästyminen tai jopa sen vinoutuminen. Ryhmän jakaminen pienryhmiin ja kokonaisvastuun keskittäminen yhdelle aikuiselle tiettyjen lasten osalta olisi Rusasen mielestä paras tapa hoitaa varsinkin pienten lasten hoiva.

4.2 Ryhmäkoon merkitys lapsen kehityksen kannalta

Tarkasteltaessa päiväkodin hoitoryhmän koon merkitystä lapsen hyvinvoinnin, kehityksen ja vuorovaikutussuhteiden kannalta tulee huomioida, että lasten kyky käsitellä ympäristön ärsykeitä on huomattavasti heikompi verrattuna aikuiseen. Tällöin ylisuuria ryhmiä, vaihtuvia aikuisia, melua ja lasten välisiä ristiriitoja voidaan pitää lapsen terveydelle haitallisena niiden aiheuttaman mahdollisen pitkäaikaisen stressin takia. (Kanninen ja Sigfrids 2012: 59.) NICHD-tutkimusprojektissa huomattiin, että päiväkodissa suurelle ryhmälle "altistuneet" lapset kärsivät myös käytösongelmista ja aggressiivisuudesta kehityksensä myöhemmissä vaiheissa todennäköisemmin, kuin jos hoito tapahtui 2-3 lapsen pienryhmissä. Jälkimmäisessä päivähoitoon ja aggressiivisuuden välinen yhteys ei vaikuttanut enää myöhempään kehitykseen. (Keltikangas-Järvinen 2012: 124.)

Pohdittaessa päivähoitoon ryhmäkoon merkitystä lapsen kehityksen kannalta Kalland (2012: 152) nostaa keskeisenä asiana esiin lähikehityksen vyöhykkeen. Lapsen lähikehityksen vyöhykkeellä toimiessaan kasvattaja rakentaa arkisia tilanteita lapsen kehitystä ja oppimista tukeviksi. Kallandin mukaan tällainen lapsen kehitystä tukeva vuorovaikutus vaatii aikuiselta aikaa, kiinnostusta ja uteliaisuutta, jotka puolestaan mahdollistuvat parhaiten tehtävään koulutettujen kasvattajien ohjaamassa pienessä ryhmässä. Pieni ryhmäkoko ja koulutetut kasvattajat ovat siis tärkeitä lähikehityksen vyöhykkeellä toimimisen ja tällöin lapsen kehitystä tukevan vuorovaikutuksen mahdollistajia päivähoitossa.

Marjatta Kalliala (2012: 166) on teoksessaan Lapsuus hoidossa pohtinut päivähoitoon ryhmäkokoan liittyviä seikkoja. Hänen mukaansa ryhmäkoko ei saisi kuitenkaan käyttää selitysaikana ja oikeutuksena huonoon varhaiskasvatukseen. Kalliala muistuttaa, ettei kaikkien ongelmien voida ajatella johtuvan liian suurista lapsiryhmistä. Varhaiskasvatus on ryhmäkasvatusta, jossa nimenomaan ryhmä voi toimia voimavarana ja joskus suurella ryhmälläkin on paikkansa. Pienryhmään liittyen hän toteaa, että omahoitajajärjestelmä palvelee parhaiten pieniä, päivähoitoon aloittavia lapsia. Pysyvissä

pienryhmissä on kuitenkin riskinä päiväkodin henkilökunnan koulutuserot. Yhtä pienryhmää ohjaa lastentarhaopettaja ja muita lastenhoitaja. Pyrittäessä siihen, että omahoitaja viettää mahdollisimman paljon aikaa oman pienryhmänsä kanssa saatetaan hukata sellaista osaamista, josta koko ryhmän lapset hyötyisivät. (Kalliala 2012: 162–163.)

5 Matka tutkimustehtävästä tuloksiin

5.1 Tutkimustehtävä

Opinnäytetyömme tarkoituksena on eritellä kasvattajien näkemyksiä siitä, miten he hahmottavat kiintymyssuhteen osana päiväkodin arkea. Olemme muotoilleet tutkimustehtävämme seuraavanlaisiksi kysymyksiksi: Miten päiväkodin toiminnan organisoiminen mahdollistaa tai estää hyvän kiintymyssuhteen syntymisen kasvattajan ja lapsen välille? Millä tavoin pienryhmä tukee tuon kiintymyssuhteen syntymistä ja kuinka hyvän kiintymyssuhteen olemassaolo tai puuttuminen päiväkodissa näkyy lapsen käyttäytymisessä?

Lähtiessämme työstämään tätä opinnäytetyötä meillä molemmilla oli ennakkoon ajatus siitä, että lapsen hyvän kehityksen kannalta erityisen tärkeässä asemassa ovat lapsen kiintymyssuhteen rakentuminen sekä alle kolmevuotiaan lapsen kehitykselliset tarpeet kiintymyksen kohteen jatkuvaan läsnäoloon. Tuo ennakko-oletus toimi myös kimmokkeena tehdä aiheeseen liittyen opinnäytetyö. Opinnäytetyössämme emme keskity äidin ja lapsen väliseen kiintymyssuhteeseen vaan tavoitteenamme on hahmottaa asiaa päiväkodissa tapahtuvan hoivan näkökulmasta. Haluamme hahmottaa, millä tavoin päiväkodissa pyritään vastaamaan pienen lapsen kehityksen mukaiseen tarpeeseen muodostaa kiintymyssuhde häntä hoivaavaan aikuiseen ja mitkä seikat pienryhmätoiminnassa tukevat kiintymyssuhteen syntymistä. Fokuksemme onkin kasvattajan ja lapsen välisessä kiintymyssuhteessa. Emme syvenny erilaisten kiintymyssuhteiden luonnetta kuvaavien mallien tarkasteluun, koska se ei opinnäytetyömme aiheen kannalta ole olennaista.

5.2 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa aineistonhankintamenetelmänä käytimme puolistrukturoitua teemahaastattelua. Haastattelurunkomme (kts. liite 1) on rakennettu Tuomen ja Sarajärven (2009: 75) kuvaamalla, teemahaastattelulle tyypillisellä tavalla. Valitsimme etukäteen keskeiset teemat ja laadimme niihin liittyen tarkentavia kysymyksiä. Tutkimuksemme kannalta keskeiset teemat nousivat teoreettisesta viitekehuksesta, jonka olimme etukäteen koonneet. Tuomi ja Sarajärvi (2009:75) viittaavatkin teoksessaan Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi siihen, että teemahaastattelulle on ominaista valittujen teemojen pohjautuminen tutkittavasta ilmiöstä ennalta tiedettyyn.

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2004: 155) toteavat, että teemahaastattelu on aineistonhankintamenetelmä, jossa tutkittavien näkökulmat pääsevät esille. Myös Tuomi ja Sarajärvi (2009: 75) kuvaavat teemahaastattelua ihmisten tulkintoja ja heidän antamiinsa merkityksiä korostavaksi metodiksi. Koimmekin tärkeäksi sen, että haastateltavat saisivat äänensä kuuluviin opinnäytetyömme kautta.

Haastattelut toteutimme yksilöhaastatteluina, koska koimme aiheen kannalta tärkeäksi jokaisen haastateltavan henkilökohtaisen näkemyksen kuulemisen. Arvioimme, että ryhmätilanne ja haastateltavien asema työyhteisössä saattaisi heijastua vastauksiin, minkä vuoksi pidimme yksilöhaastattelua luotettavampana tapana kartoittaa tutkittavaa aihetta. Haastateltavien määrän rajasimme koskemaan vain yhden ryhmän kasvattajia, koska tutkimuksemme keskiössä oli selvittää yhden, tietyn yksikön kasvattajien näkemyksiä tutkittavasta aiheesta. Kvalitatiivisella tutkimuksella tavoitellaankin tietyn toiminnan ymmärtämistä (Tuomi - Sarajärvi 2009: 85). Sen avulla pyritään myös kuvaamaan sekä käsitteellistämään tutkittava ilmiö tai tapahtuma (Eskola - Suoranta 2001: 165).

5.3 Aineistonkeruu

Opinnäytetyöprosessimme alussa lähdimme etsimään työelämän yhteistyökumppania selaamalla Helsingin päiväkotien lyhyitä esittelyjä sekä päiväkotien varhaiskasvatussuunnitelmia Helsingin kaupungin kotisivuilta. Tutkimuksemme kannalta oli oleellista, että yhteistyöpäiväkodissa toteutettaisiin aktiivisesti pienryhmätoimintaa. Tämä seikka toimi valintakriteerinä, jonka pohjalta otimme yhteyttä muutamiin päiväkoteihin. Yhteydenottojen kautta yksi päiväkodeista valikoitui yhteistyökumppaniksemme. Esittelimme

opinnäytetyömme aiheen ja yhteyshenkilömme kertoi, että he lähtevät mielellään mukaan opinnäytetyömme yhteistyötahoksi.

Kerroimme ensimmäisen yhteydenoton yhteydessä, että haemme haastateltaviksi vain alle kolmevuotiaiden lasten ryhmän kasvattajia, sillä tutkimuksemme kannalta meitä kiinnosti vain heidän näkemyksensä. Yhteistyöpäiväkodissamme tutkimuksemme rajukseen sopivia ryhmiä oli vain yksi ja ryhmän kolme kasvattajaa suostuivat haastateltaviksi. Laadullisessa tutkimuksessa ei olekaan olennaista tilastollisten yleistysten tekeminen. Aineiston kokoa tärkeämpää on valita tutkimuksen tiedonantajiksi henkilöitä, joilla on kokemusta tai tietoa tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 85.)

Ennen varsinaista haastattelua vierailimme yhteistyöpäiväkodissa ja kerroimme haastateltaville opinnäytetyömme tarkoituksesta sekä keskustelimme prosessiin liittyvistä asioista niistä yhdessä sopien. Tämän tapaamisen yhteydessä kyselimme heiltä ideoita ja toiveita opinnäytetyöhömmme liittyen. Kehotimme ottamaan meihin yhteyttä myöhemminkin, jos heillä heräisi joitakin ajatuksia opinnäytetyömme aiheesta. Vierailukäynnin yhteydessä pyysimme luvan haastattelujen nauhoittamiseen. Ennen aineistonkeruuta anoimme tutkimusluvan Helsingin kaupungin sosiaalivirastolta. Haastatteluteemojen ja apukysymysten valmistumisen jälkeen teimme testihaastattelun kysymysten monitulkintaisuuden hävittämiseksi. Esihaastattelun jälkeen muokkasimme vielä joitakin kysymyksiä varsinaisiin haastatteluihin. Lähetimme haastattelun teemarungon haastateltaville ennen haastattelujen suorittamista, jotta heillä olisi mahdollisuus tutustua teemoihin etukäteen.

Varsinaiset haastattelut suoritimme joulukuussa 2012. Toteutimme haastattelut yhteistyöpäiväkodin tiloissa, koska se sopi haastateltaville parhaiten työaikajärjestelyiden kannalta. Sovimme kaikki kolme haastattelua samalle päivälle, mutta yksi haastateltavista sairastui, minkä vuoksi yhtä haastattelua siirrettiin viikolla. Saimme näin aikaa tarkastella jo kerätyn aineiston tarkoituksenmukaisuutta tutkimuskysymyksemme kannalta. Tämä tarjosi meille mahdollisuuden vielä ennen viimeistä haastattelua muokata haastattelukysymyksiä ja pureutua tarkemmin aiemmissa haastatteluissa nousseisiin, tutkimuksemme kannalta oleellisiin aiheisiin. Haastatteluissa etenimme haastattelurungon mukaisesti, mutta apukysymysten järjestys ja määrä vaihteli haastateltavan oman kerronnan mukaan. Rungossa pysyttely varmistti sen, että keskustelu noudatti tutkimuksen keskeisiä teemoja. Apukysymysten joustavuus puolestaan takasi sen, että haastateltavien omille näkemyksille jäi tilaa mahdollisimman paljon.

Teemahaastattelurunkomme oli jaettu neljään eri teemaan: pienryhmätoiminnan järjestäminen, kiintymyssuhteen muodostuminen kasvattajan ja yksittäisen lapsen välille, lapsen yksilöllisyyden ja kehityksen huomioiminen ja päivähoito aloitus. Jokaiseen teemaan liittyen olimme suunnitelleet useita lisäkysymyksiä varmistaksemme tutkimusten kannalta oleellisten asioiden esille tulon. Teemat nousivat kokoamamme teoriatiedon pohjalta. Teoriassa pienryhmätoiminnan järjestäminen kuvattiin keskeisenä laadukkaan päivähoito ja kiintymyssuhteen muodostumisen osatekijänä. Tästä syystä sekä sen merkittävydestä aiheemme näkökulmaan valitsimme pienryhmätoiminnan järjestämisen yhdeksi haastattelussa käsiteltäväksi teemaksi. Teoriasta käsin kiintymyssuhteen muodostuminen kasvattajan ja lapsen välillä päivähoitossa näytti olevan koko päiväkotihoidon pohja ja tärkein anti. Opinnäytetyömme aiheen ollessa tiukasti sidottuna edellä mainittuun oli luontevaa valita se yhdeksi haastatteluteemaksi.

Lapsen yksilöllisyyden ja kehityksen huomioiminen nousi teoriassa olennaisena taustatekijänä kiintymyssuhteen muodostumisen kannalta. Tällöin oli selvää, että ne ovat tekijöitä, joihin liittyen kasvattajien näkemyksiä olisi aiheen kannalta mielekästä kartoittaa. Päiväkodin aloitus hahmottui teorian pohjalta yhdeksi merkittävimmistä vaiheista lapsen päivähoito osalta. Useaan otteeseen törmäsimme toteamukseen, että pienryhmätoiminta ja omahoitajuus sopivat parhaiten päivähoito aloitukseen lapsen tueksi. Lopulta opinnäytetyömme aihetta rajatessamme ja tutkimuskysymystemme lopullisen muotoutumisen jälkeen teema jäi kuitenkin taka-alalle. Haastatteluiden jälkeen kävimme haastattelumateriaalin läpi ja litteroimme eli kirjoitimme puhtaaksi sen. Tämän jälkeen etenimme analyysivaiheeseen.

5.4 Aineiston analysointi

Laadullisen aineiston analyysissa tutkija järjestää aineiston sellaiseen muotoon, että sitä voidaan eritellä tutkimusongelmien kannalta relevantisti (Eskola – Suoranta 2001: 225). Tuomen ja Sarajärven (2009: 108) mukaan aineiston analysoinnissa tutkija pyrkii tuottamaan sanallisen, selkeän kuvauksen ilmiöstä. Valitsimme aineiston analysointitavaksi sisällönanalyysin. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä ja sitä voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sisällönanalyysin avulla pyritään luomaan tiivistetty kokonaisuus tutkittavasta ilmiöstä erittelemällä ja selkiyttämällä aineistoa sekä etsien eroja ja yhtäläisyyksiä (Tuomi - Sarajärvi 2002: 93–105).

Lähdettäessä analysoimaan aineistoa on mielekästä valita analysointitapa, joka ohjaa analyysin tekoa. Tuomi ja Sarajärvi (2002: 97) ovat teoksessaan Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi tuoneet esiin Eskolan tavan jaotella aineiston analysointimenetelmät. Eskolan mallissa puhutaan teorialähtöisestä, aineistolähtöisestä ja teoriaohjaavasta analysointitavasta. Opinnäytetyössämme aineiston analysointimenetelmä ei varsinaisesti ole aineistolähtöistä eikä teorialähtöistä, vaan yhdistelmä näistä. Tällöin voidaan todeta, että analysointimenetelmämme on teoriaohjaavaa.

Opinnäytetyössämme haastattelun teemat sekä apukysymykset ovat tiukasti sidottuna aikaisempaan teorialähtöiseen tietoon ja ne ovat muodostuneet sen pohjalta. Tällöin aikaisemman tiedon vaikutus analyysivaiheessa on väistämätön. Voidaan myös yleisesti todeta, että puhtaasti aineistolähtöisen analysoinnin toteuttaminen on käytännössä erittäin haastavaa, sillä tutkijalla on yleensä tutkittavasta ilmiöstä ennakkokäsityksiä ja niiden poissulkeminen analysointivaiheessa on inhimillisistä syistä mahdotonta. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä aineiston luokittelu pohjautuu suoraan teoriaan tai käsitejärjestelmään. (Tuomi - Sarajärvi 2002:113.) Haastattelurungon muodostimme siis teoriasta käsin, mutta analysointivaiheessa lähdimme käymään aineistoa läpi teoriaohjaavasti. Teoriaohjaavassa analysointitavassa analyysi ei suoranaisesti perustu teoriaan, mutta yhteys teoriaan on havaittavissa (Tuomi - Sarajärvi 2002:113).

Lähtökohtana analysoinnille oli ajatus siitä, että tarkastelemme aineistoa kiintymyssuhteen muodostumista tukevien ja sitä estävien seikkojen näkökulmasta. Käydessämme läpi aineistoa siitä alkoi selkeästi hahmottua teemoja, joiden alle opinnäytetyömme kannalta oleellisten asioiden luokittelu tuntui luontevalta. Tämän jälkeen koodasimme aineistosta väreihin ylivievien eri luokkien alle kuuluvia asioita. Koodauksen jälkeen kävimme materiaalia vielä läpi karsiaksemme epäolennaisuuksia ja tarkistaaksemme koodauksemme johdonmukaisuutta. Lopuksi saimme aikaiseksi erilaisia alaluokkia, joita lähdimme yhdistelemään. Sellaiset käytännöt, jotka määrittävät päivähoitoyksikössä tapahtuvaa toimintaa, kuten hoitajavaihdokset, suhdeluku ja ryhmäjako sekä omahoitajuuteen liittyvät asiat nivoutuivat päiväkodin toimintastruktuuri -teeman alle. Sosiaalinen toimintaympäristö -teemaan lukeutuivat vuorovaikutussuhteita ja ryhmädynamiikkaa käsittelevät poiminnat aineistosta. Näiden näimme olevan asioita, joita pienryhmissä toimiminen tukee, kuten lapsen tarpeisiin vastaaminen. Vaikutus lapseen -teema kattoi puolestaan ne aineiston osiot, joissa viitattiin edellisen teeman alle koottujen asioiden mahdollisiin vaikutuksiin lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen. Näiden teemojen pohjalta kokosimme tiivistelmän aineistosta jo poimituista asioista. Lähtiessäm-

me työstämään tiivistelmän pohjalta varsinaisia tuloksia ja johtopäätöksiä päädyimme muokkaamaan vielä kertaalleen nimeämiämme teemoja, koska halusimme niiden kuvaavan selkeämmin aineiston sisältöä.

6 Aineiston anti

Seuraavassa käsittelemme opinnäytetyömme tuloksia. Esittelemme tulokset keskustelunomaisessa muodossa. Tällä halusimme varmistaa sen, että lukija pystyy seuraamaan yksittäisen haastateltavan ajatuksen juoksua ja pystyy selkeästi erottamaan, miten haastateltava on ymmärtänyt kysytyn kysymyksen tai pohdittavan teeman. Eriteltäessä haastateltavien vastaukset taataan myös mielestämme se, että jokaisen haastateltavan mielipide tulee yksilöllisemmin esille. Koemme keskusteleavan muodon lukijajähtävälliseksi ja mielenkiintoa herättäväksi tavaksi esittää haastattelun tulokset. Haastateltavat olemme nimenneet sattumanvaraisesti Leenaksi, Mariaksi ja Liisaksi. Nimesimme haastateltavat, koska koimme sen esitystavan kannalta välttämättömäksi ja haastateltavien personalisoinnin vastaavan sosiaalialan ihmisläheistä tutkimusotetta.

Tulokset olemme jakaneet aineistosta nousseiden kolmen teeman mukaisesti. Ensimmäisenä teemana on kasvattajien näkemykset siitä, millä tavalla kiintymyssuhteen syntymistä edistävät tai rajoittavat päiväkotihoivan puitetekijät eli se, miten päiväkodin toiminta on organisoitu. Toiseksi tuloksia kokoavaksi teemaksi valitsimme sen, miten pienryhmä näyttäytyy suhteessa isoon ryhmään. Lopuksi esittelemme vielä tuloksia siitä, miten kasvattajat hahmottavat kiintymyssuhteen rakentumisen päiväkodissa.

6.1 Päiväkotihoivan puitetekijät

Päiväkodin kasvattajat kertoivat haastatteluissa ryhmästään ja siitä, miten he ovat toteuttaneet pienryhmätyöskentelyä sen sisällä. Heidän ryhmässään on 12 lasta ja kolme kasvattajaa. Heillä pienryhmä koostuu neljästä lapsesta ja yhdestä kasvattajasta, jolloin pienryhmiä muodostuu kolme. Kasvattajat kokivat vaikeaksi arvioida päivittäistä työskentelyaikaa pienryhmissä, mutta he ilmaisivat pienryhmätyöskentelyajan ylittävän puolet työajastaan. Maria kuvaili ryhmän toteuttavan pienryhmätyöskentelyä siten, että niin sanotun normaalin toiminnan aikana eli silloin, kun kaikki ryhmän kasvattajat ovat paikalla, lapset työskentelevät oman hoitajan kanssa. Leena kertoi pienryhmätyöskentelyn alkavan aamupalan jälkeen, poikkeuksena kuitenkin koko ryhmän yhteinen päiväpiiri.

Leena mainitsi, että aamuvuorossa oleva kasvattaja on lapsiryhmästä kuitenkin poissa paperitöiden, palaverien sekä koneella tehtävien töiden vuoksi jonkin verran.

6.1.1 Henkilökunnan vaihdokset ja muutokset ryhmässä

Kasvattajat kertoivat pienryhmien kokoonpanojen olevan pääosin muuttumattomia. He näkivät ryhmien pysyvyyden lähinnä positiivisena asiana, mutta Maria totesi muuttumattoman pienryhmän olevan melko haavoittuva järjestelmä, koska sairastumiset ovat yleisiä päiväkodin arjessa. Kasvattajan poissa ollessa sijainen ei korvaa tätä silloin, kun on kyse pienryhmätoiminnasta ja kasvattajan ja lapsen välisestä luottamussuhteesta. Maria koki myös ylimääräiset palaverit ja yllättävät työvuorojen vaihdot pienryhmien järjestämisen esteinä. Lisäksi yhtenä pienryhmätoiminnan jarruttajana hän mainitsi iltapäivystykset, jolloin tässä vuorossa toimiva kasvattaja saapuu töihin melko myöhään. Liisa täydensi, että pienryhmien kokoonpanoa muuttavat lasten vaihdokset alle kolmevuotiaiden lasten ryhmästä toiseen kesken toimintakauden.

Kasvattajat pohtivat sitä, millä tavalla lapsiin vaikuttavat päiväkodissa tapahtuvat hoitajavaihdokset. Leenan mukaan osa lapsista on itkuisia eikä uskalla ottaa kontaktia uuteen aikuiseen. Lapset kyselevät poissaolevan aikuisen perään ja osa saattaa kieltäytyä esimerkiksi syömästä. Leena totesi vielä, että lapset kokeilevat uutta aikuista ja tämän rajoja. Maria kertoi tutun hoitajan poissaolon vaikuttavan lapsiin siten, että he saattavat taantua jo opittujen taitojen suhteen. Liisan mukaan itkuisuus, hälinä ja levottomuus lisääntyvät ryhmässä tutun hoitajan poissa ollessa.

”-- No kyllähän ne tietysti puhuu aina et missä se on tai kyselee sitten ja kyllä se sellaista pientä levottomuutta aiheuttaa. Et tulee niinku hälinää ja tällästä. Et muuten meidän ruokailutilanteet on muuten niinku tosi rauhallisia, mut sit jos tulee jotain muutosta nii sit se tulee paljon levottomammaks--”

Liisa

6.1.2 Suhdeluku

Päiväkodin suhdelukusääntö eli neljä alle kolmevuotiaista lasta yhtä kasvattajaa kohden herätti kasvattajissa keskenään samansuuntaisia mielipiteitä. He kokivat suhdelukusääntönsä mukaisen ryhmäkokoonpanon päiväkodissa pääsääntöisesti toimivaksi. Lee-

nan mielestä aikuisten määrä suhteessa lasten määrään ryhmässä on riittävä silloin, kun kaikki kasvattajat ovat paikalla. Hänen mukaansa ihanteellista olisi kuitenkin aikuisten nykyistä suurempi määrä ryhmässä. Maria mainitsi, että aikuisella on mahdollista muodostaa läheinen suhde neljään lapseen. Hän huomautti, että suhdeluku on kuitenkin haasteellinen silloin, kun ryhmässä on erityistä tukea tarvitsevia lapsia, joille ei ole saatu resursoitua mitään tukea tai tuki on vähäistä.

”-- ainaki alle kolmevuotiaiden ryhmässä ryhmäkoko ei mun mielest oo viel ihan mahdoton ja aikuisella on mahdollisuus niinkun neljään lapseen muodostaa se hyvä kiintymysuhde -- jos ryhmässä on paljon lapsia, joilla on sellasta erityistuen tarvetta, mihin ei kuitenkaan välttämättä niinku saada resursoituu mitään tukea, niin silloin se voi muuttuu haastavaks --”

Maria

Kasvattajat pohtivat haastattelussa sitä, millä tavalla päiväkodissa käytettävä suhdelukusääntö vaikuttaa vuorovaikutussuhteisiin ryhmässä. Liisa näki suhdelukusäännön toimivana ja riittävänä kiintymyksen kannalta. Hänen mukaansa päiväkodissa asiat toimivat, koska kasvattajilla on riittävästi aikaa paneutua perustehtävänsä eli lapsen kanssa olemiseen, kun ruokapuolen ja siivouksen hoitavat toiset henkilöt. Myös Leenan mielestä suhdelukusäännön mukaisessa ryhmässä ehtii huomioida jokaista lasta tarpeeksi niin, että lapsi ei joudu odottamaan esimerkiksi pukemisessa auttamista liian kauaa. Marian mukaan säännön avulla ryhmän kasvattaminen yli 16 lapsen ryhmäksi ei ole enää toimiva. Hän totesi, että silloin ihmissuhteita on jo yhdelle lapselle liikaa ja lapsi saattaa stressaantua. Maria lisäsi, että myöskään yksi kasvattaja kohden yhtä lasta ei olisi toimiva järjestely siltä osin, kun tarkastellaan päiväkotihoidon funktiota. Tällöin jäisi puuttumaan lasten välinen vuorovaikutus, joka on taas ryhmähoidon tarkoitus.

6.1.3 Päivähoidon kehittäminen

Haastateltavat pohtivat, miten kehittäisivät alle kolmevuotiaiden päivähoitoa, jos saisivat siihen vapaat kädet. Leena lisäisi ryhmiin vielä yhden aikuisen, jotta ryhmän lapset saisivat enemmän läheisyyttä ja syyliä.

” -- niin se olis aivan ihanteellista jos olis vielä yksi ihminen jolloin sitolis enemmän aikaa ja just silleen et olis aikaa siihen rauhallisuuteen ja semmoiseen, et ei

oo kiire mihinkää -- varmaan sellaista läheisyyttä noi pienet kaipaa, että siihen tuntuu et sais olla vieläkin enempi aikaa, vaikka koittaa antaa mahdollisimman paljon niille sitä. Et tuntuu että kun istuu lattialle niin siinä on kaikki lapset sun sylissä istumassa --”.

Leena

Maria asettaisi puolestaan rajoituksia sille, kuinka monta kertaa vuodessa lapsiryhmään voi tulla uusia lapsia. Hänen mukaansa ryhmään tulee uusi lapsi pahimmillaan muutaman kuukauden välein, jolloin ryhmädynamiikka ja ryhmäytyminen kärsivät. Maria lopettaisi myös toiminnan tehokkuusmittaukset lapsiluku-aikuinen-mittareilla, koska ne eivät paranna päivähoiton laatua eivätkä palvele lapsen etua. Tämän ohella hän lisäisi tietoisuutta varhaisen vuorovaikutuksen ja turvallisen kiintymyssuhteen merkityksestä. Maria näki myös hyvien toimintamallien jakamisen päivähoiton kehittämiskohdeena. Hän kuvaili asioiden kaatuvan siihen, ettei ole toimintamalleja siitä, kuinka siirtää jotain tiedostettua kasvatusajattelua tai -ideologiaa käytännön toimintaan.

6.2 Pienryhmä suhteessa isoon ryhmään

Haastattelussa käytiin läpi kasvattajien mahdollisuuksia paneutua yksittäisen lapsen asiaan isossa ryhmässä sekä silloin, kun toiminta on järjestetty pienryhmässä. Leenan mielestä aikaa 12 lapsen ryhmässä on riittävästi mutta lisäsi, että pienessä neljän hengen ryhmässä ehtii paremmin ja suhteesta yksittäiseen lapseen muodostuu tiiviimpi sekä läheisempi. Maria näki asian siten, että omahoitajasysteemi tukee läheisen suhteen muodostumista oman pienryhmän lapsiin ja aiheuttaa samalla sen, että muut ryhmän lapset jäävät hieman etäisemmiksi. Hän totesi, että pienessä ryhmässä lapset oppii tuntemaan ja tietämään todella hyvin ja lapsiin saa paremman kontaktin. Marian mukaan myös vanhemmat lähestyvät mieluummin lapsen omaa hoitajaa ja tällä tavoin informaatio lapsen asioista tavoittaa suoraan sen kasvattajan, joka muutenkin viettää lapsen kanssa suurimman osan päivästä ja tuntee tämän parhaiten. Liisa kertoi, että isossa ryhmässä sylissä ei ehdi pitämään lapsia niin paljon kuin lasten tarve olisi. Hän totesi, että kun sama kasvattaja on heti päivähoiton aloituspäivästä asti lapsen kanssa, lapsi tutustuu paremmin ja nopeammin yksittäiseen omaan aikuiseen.

6.2.1 Pienryhmän pysyvyys

Kasvattajat pohtivat pienryhmän dynamiikkaan ja ryhmän kokoonpanon pysyvyyteen liittyviä negatiivisia ja positiivisia puolia. Leena oli sitä mieltä, ettei ryhmän pysyvyydellä ole negatiivisia puolia. Hänen mukaansa pienetkin lapset osaavat ryhmäytyä ja kaipaavat ryhmäläisiään. Uusien lapsien tuleminen ryhmään muuttaa ryhmän sisäistä dynamiikkaa. Maria totesi pysyvällä ryhmäkokoonpanolla olevan paljon positiivisia vaikutuksia, varsinkin kun kyse on alle kolmevuotiaista lapsista. Hän näki pienen lapsen hyötävän omahoitajuudesta luottamussuhteen rakentumisen kannalta. Marian mukaan pieni lapsi ei pysty muodostamaan läheistä luottamussuhdetta moneen aikuiseen samalla kertaa varsinkin, kun kotona hänellä on todennäköisesti jo vähintään kahteen aikuiseen tällainen suhde. Hän tarkensi vielä, että useampaan aikuiseen tutustuminen samanaikaisesti voi stressata lasta ja hidastaa suhteen syntymistä yhteenkään aikuiseen.

Maria näki myös liiallisten kontaktien määrän ongelmallisena ryhmäytymisen kannalta. Hän koki vuorovaikutuksen lapsiin syventyvän silloin, kun ryhmän kokoonpano säilyy stabiilina ja ryhmän koko pienenä. Tällöin aikuinen oppii tulkitsemaan lasten eleitä, ilmeitä ja ääntelyjä ja sosiaalisten taitojen harjoittelu on turvallista, kun ryhmä on pieni ja kiinteä. Pahimmassa tapauksessa ryhmäytymistä ei Marian mukaan tapahdu ollenkaan, vaan ryhmä elää koko toimintakauden ajan. Tämä näkyy lasten levottomuutena ja itkuisuutena. Ryhmän kokoonpanon pysyvyyden huonoksi puoleksi Maria mainitsi pienryhmäsystemin haavoittuvuuden. Hänen mukaansa ongelmia tulee silloin kun kasvattajan ja lapsen temperamentit ovat kovin erilaisia ja toimivan suhteen muodostuminen hankaloituu. Maria näki lapsen aseman tällöin erittäin haastavaksi, koska lapsella ei ole mahdollisuutta valita. Maria kertoi ryhmän pysyvyyden helpottavan myös uusien lapsien päivähoidon aloitusta. Ryhmässä on tietynlaista kiinteyttä olemassa silloin, kun ryhmässä on jo lapsia, jotka ovat kiintyneet kasvattajaan. Tällöin uusien lapsien on Marian mukaan helpompi tulla ryhmään.

6.2.2 Lapsen yksilöllinen huomioiminen ryhmässä

Kasvattajien mukaan lasta huomioidaan myös yksilöllisesti arjen tilanteissa, mutta päiväkodin luonnetta ryhmähoitoa tarjoavana palveluna ei tule unohtaa. Maria pohti sitä, missä määrin päiväkodin tehtävänä on kasvattaa lapsista yksilöitä ja missä määrin taas yhteisön jäseniä. Hänen mukaansa lapsen yksilöllisyys otetaan huomioon siinä laajuudessa, kuin se on perusteltavissa loogisesti lapsen kasvun ja kokonaisehityksen kannalta. Toiminta suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapset saavat ikätasoonsa ja persoonaansa sopivia virikkeitä. Leenan mukaan lapsen yksilöllinen huomioiminen

tulee esiin siinä, että kasvattaja tietää lapsen toimintatavoista, kuten ruokailu- ja nuk- kumistottumuksista ja osaamisen tasosta sekä oppii tulkitsemaan lapsen ilmeitä ja elei- tä. Marian mielestä ammattikasvattajalla on lapsen yksilöllisessä huomioimisessa kui- tenkin velvollisuus muistuttaa tarvittaessa siitä, että lapsi kohtaa päiväkodissa myös vaikeita asioita, joista selviytyäkseen hän saa kasvattajilta apua. Nämä haastavat ja epämiellyttävät tilanteet ovat Marian mukaan usein niitä hetkiä, joissa lapsi oppii eniten, ja siksi kasvattajan on lapsen yksilöllisessä huomioimisessa hyvä puntaroida tätä seik- kaa.

Kasvattajat miettivät myös sitä, missä tilanteissa lapsesta huomaa sen, että hän tarvit- see erityisesti yksilöllistä huomioimista. Liisa mainitsi tällaisen tilanteen olevan silloin, kun lapsi kokee eroikävä. Leenan mielestä lapsen yksilöllisen huomion kaipuun aistii puolestaan ryhmätilanteiden, kuten tönimisen selvittelyssä.

”-- varmaan sit semmoisissa ryhmätilanteissa tuolla pienissä kun joku, nää aika paljon saattaa tönä toisia, semmoisessa selvittelyssä-- ”

Leena

Kasvattajat pohtivat haastatteluissa kokemuksiaan hoitotilanteista, joissa he ovat koke- neet oman läsnäolonsa riittämättömäksi lapsen tarpeisiin vastaamiseen tai ovat huo- manneet lapsen kaipaavan erityisen paljon hänelle emotionaalisesti tärkeää henkilöä. Tällaisiksi lapsen ensisijaisen kiintymyksenkohteen tai muuten emotionaalisesti hyvin tärkeän henkilön läsnäoloa vaativiksi tilanteiksi he mainitsivat hetket, jolloin lapsi tulee uutena päiväkotiin, eikä hänestä tiedetä eikä hän osaa vielä itse kertoa, mitä haluaa esimerkiksi nukkumaan mennessään. Riittämättömyyden tunnetta herättäväksi tilan- teeksi nimettiin myös se, kun lapsi on kipeä ja hänen tarpeensa muuttuvat sairaana akuuteiksi. Marian mukaan tällöin esimerkiksi pieni nälkä tai poskiin tuleva vilu ulkona saattaa tuntua lapsesta kestävämmältä. Maria totesi, että oman läsnäolonsa riittämät- tömäksi saattaa kokea myös silloin, kun päiväkodissa on temperamentiltaan todella arka lapsi, jolle päiväkoti ei ole hyvä vaihtoehto.

Leena kertoi huomaavansa emotionaalisesti tärkeän henkilön kaipuun lapsessa silloin, kun tämä tulee päiväkotiin tai siirtyy päivälevolle. Leena pyrkii näissä tilanteissa ole- maan lähellä lasta ja saamaan tämän kokemaan itsensä tervetulleeksi päiväkotiin ter- vehtimällä tätä. Marian mukaan lapsi kaipaa hänelle tärkeää ihmistä silloin, kun hän on nälkäinen, väsynyt, kylmissään tai kipeä. Silloin Maria selittää lapselle, mistä ikävä

saattaa johtua ja lohduttaa esimerkiksi sanomalla, että ikävä helpottaa kun lapsi saa ruokaa. Marian mukaan näin toimien lapsi saa kokemuksen siitä, että hänen hätänsä ymmärretään ja siihen pyritään vastaamaan, mikä puolestaan tuo turvaa lapselle. Maria pohti myös iltojen olevan kavereiden kotiin lähtemisen ja väsymyksen vuoksi hetkiä, jolloin lapsista huomaa heidän kaipaavan läheisiään. Lisäksi lasta ahdistavat ja pelottavat tilanteet laukaisevat ikävän.

Maria pohti sitä, että päiväkodin henkilökunnan työuupumus ja jatkuva stressi heijastuvat lasten psyykkiseen kasvuun ja kehitykseen. Jos työmäärä on liian suuri ja kiire vallitsee arjessa, ei päiväkotiki ole lapselle hyvä kasvuympäristö. Marian mukaan kasvattaja ei pysty olemaan jatkuvasti läsnä lapsiryhmässä, jos hän on itse kovin kuormittunut.

Kasvattajien mukaan lapseen pyritään tutustumaan kyselemällä vanhemmilta tämän luonteesta aloituskeskustelussa, joka järjestetään lapsen aloittaessa päiväkodissa. Leena kertoi, että keskustelussa käydään läpi muun muassa sitä, millainen lapsi on kotona, miten hän ja miten vanhemmat toimivat tilanteessa, jossa lapsi haluaa jotain sekä millä tavoin lapsi reagoi erilaisiin tilanteisiin. Marian mukaan tällainen lapsen toimintatavoista kyseleminen auttaa kasvattajia rakentamaan hoitopäivästä mahdollisimman paljon kodin tapoja mukailevaa. Maria mainitsi myös, että vanhemmat saavat kokemuksen siitä, että heitä kuunnellaan ja heidän näkemyksiään arvostetaan, kun kasvattajat kysyvät keskustelussa heidän mielipiteitään moniin asioihin. Maria kertoi myös pyrkivänsä tutustumaan lapseen ottamalla kontaktia ja havainnoimalla tätä. Lapsi saattaa vierastaa uusia aikuisia, minkä vuoksi Maria antaa lapsen tulla hänen luokseen itse. Hänen mielestään aikuisen lähestyessä lasta on myös otettava erilaiset lapset huomioon: toiset havittelevat heti uuden aikuisen nähdessään tämän syliin, kun taas toiset lapset tarkkailevat kauempaa. Tarkkaileva lapsi tarvitsee varovaisempaa lähestymistapaa kuin syliin välittömästi tahtova.

6.3 Kiintymyssuhteen rakentuminen päivähoidossa

Kysyimme haastateltavilta, että kiinnitetäänkö heidän mielestään päivähoidon suunnittelussa tarpeeksi huomiota lapsen psyykkiseen kehitykseen verrattuna fyysiseen kehitykseen. Leena kuvaili, että lapsen psyykkistä kehitystä otetaan huomioon päivähoidon suunnittelussa aikaisempaa enemmän. Maria kertoi, että Varhaiskasvatuksen perusteet -teoksessa määritellään se, millainen tulisi olla lapsen psyykinen toimintaympäristö päiväkodissa. Hänen mukaansa lapsen psyykkiseen kehitykseen vaikuttaa suuresti

resurssien niukkuus. Sijaispula ja määräaikaisten työsuhteiden runsaus ovat uhkia lasten ja aikuisten välisten suhteiden jatkumolle ja ne vaikuttavat myös työntekijöiden kuormittavuuteen, heidän kokemaansa stressiin ja näin ollen heidän aitoon läsnäoloonsa lasten kanssa. Maria täydensi vielä, että kasvattajien kuormittuneisuus ja työuupumus heijastuvat puolestaan lasten psyykkiseen kasvuun ja kehitykseen. Hän totesi myös, että kasvattajien tulisi olla henkisesti läsnä lasten kanssa, mutta heidän ollessaan ylikuormittuneita ei läsnäolo aina onnistu. Päiväkoti on Marian mielestä kuitenkin hyvä kasvuympäristö silloin, kun kaikki toimii niin kuin pitää.

”--silloin se heijastuu suoraan lapsiin ja ennen kaikkea siihen psyykkiseen kasvuun ja kehitykseen, jos aikuiset on jatkuvasti stressaantuneet, koska aikuisenhan pitäis olla läsnä. Mut silloin jos aikuinen on itse niin niinku kuormittunu nii ei pysty olemaan jatkuvasti läsnä--”

Maria

6.3.1 Päivähoidon aloitus

Kasvattajat pohtivat päiväkodin aloitusprosessia. Leena kertoi, että lapsen varsinaista päiväkodin aloitusta edeltää tutustumisjakso, jolloin vanhempi on lapsensa kanssa päiväkodissa. Tämän jakson pituudeksi suositellaan ainakin yhtä viikkoa, mutta sen ihteellinen kesto riippuu paljon lapsesta. Liisa mainitsi tutustumisajan kestävän yhdestä kahteen viikkoon lapsen vanhemmista riippuen. Toisille sopivaksi kestoksi osoittautuu viikko, kun taas toiset lapset hyötyvät pidemmästä tutustumisajasta. Maria kertoi, että lapset saattavat tulla pari ensimmäistä päivää vanhempiensa kanssa vain aamupäiväksi ja tämän jälkeen tutustumisaikaa pidennetään vähitellen. Leena kuvaili tutustumisaikana järjestettävän lyhyitä hetkiä niin, että päiväkodissa mukana oleva vanhempi käy kiertämässä esimerkiksi korttelin ja tulee tämän jälkeen takaisin. Näin toimien pyritään siihen, että lapsi ymmärtää vanhemman tulevan aina hakemaan häntä päiväkodista. Kasvattajat nimesivät tutustumisjakson pehmeäksi laskuksi. Tarkoituksena on, että lapsen omahoitaja tutustuttaa vanhemmat talon toimintatapoihin ja tiloihin jakson kuluessa.

Haastateltavat kertoivat, että uuden lapsen aloittaessa päiväkodissa yksi ryhmän kasvattajista sekä lapsen vanhemmat osallistuvat aloituskeskusteluun. Leenan mukaan päiväkodin henkilökunta saa siinä tietoja lapsesta, esimerkiksi lapsen toimintatavoista nukkumaan mennessä ja ruokaillessa sekä hänen mieltymyksistään. Maria totesi, että

aloituskeskustelu järjestetään usein jo lapsen ensimmäisenä päivänä, jotta lapsesta saadaan kaikki oleellinen tieto hyvissä ajoin. Leena pohti, että lapsen ihanteellisessa päiväkodin aloituksessa ryhmän kaikki kasvattajat ovat paikalla. Tällöin lapsi voi tutustua omaan pienryhmäänsä suoraan ja toiminta ryhmissä voi alkaa. Hän kertoi kuitenkin, että näin ei ollut heidän päiväkodissaan uusien lasten aloittaessa ryhmässä viime elokuussa. Lapsiryhmiä oli vielä yhdistettyinä kesälomien vuoksi ja nuoremmat ja vanhemmat lapset sekoitettuina keskenään.

6.3.2 Eroikävän ja kiintymyssuhteen muodostumisen merkit lapsessa

Kaikkien haastateltavien mielestä lapsissa on nähtävissä selviä merkkejä silloin, kun he ikävoivät päiväkodissa vanhempiaan. Leena kuvaili lasten olevan itkuisia, kaipaavan syliä ja aikuisen huomiota. Hänen mukaansa osa lapsista näyttää ikäväänsä sillä, ettei halua olla heti vieraan aikuisen lähellä tai haluaa vain leikkiä itsekseen. Maria sanoi eroikävän näkyvän eniten haku- ja tuontitilanteissa sekä silloin, jos lapsi on syönyt tai nukkunut huonosti, stressannut tavallista enemmän tai jos lapsella on ollut pitkä päivä hoidossa.

Leena kertoi kiintymyssuhteen muodostumisen näkyvän siten, että lapsi alkaa luottaa yhteen aikuiseen eli omaan hoitajaansa ja pikkuhiljaa tutustuu ryhmän muihin aikuisiin. Hänen mukaansa lapsi uskaltaa kyllä lähestyä muitakin aikuisia, koska on nähnyt heitä arjessa, mutta toteaa sen olevan tärkeää, että lapsella on yksi tietty hoitava aikuinen.

”--On tosi tärkeää ett on se yksi koska jos me kaikki hypättäis sen lapsen luona niin se vois tuntuu siit lapsesta sen päivän aikana niinku ei ois sitä yhtä pysyvää aikuista. Sit se lapsi vois olla silleen ett apua kuka näist hoitaakaan mua--”

Leena

Liisa kuvasi kiintymyssuhteen syventymistä siten, että lapsi hakeutuu päiväkotiin tullessaan aikuisen syliin ja haluaa tämän aikuisen nimenomaan tekevän asioita kanssaan. Liisa kertoi vielä, että jotkut lapset saattavat itkeä, jos aamupäivystäjä ottaa heidät vastaan aamulla, mutta oman kasvattajan ollessa vastassa lapsi ei itke lainkaan. Kiintymyssuhteen syventyminen näkyy Marian mukaan siten, että itku vähenee, kun luottamus kasvaa. Hänen mielestään suhteen syventymisestä kertoo myös se, että lapsi voi

näyttää aikuiselle kaikkia tunnetilojaan. Lapsi vapautuu ja voi tulla päiväkotiin juuri sellaisena kuin on.

”-- pienil lapsil esimerkiks se itku vähenee ett se on tietysti ihan ensimmäinen -- ehkä myös sit se, että kun lapsi alkaa luottaa aikuiseen nii hän niinku, hänen niinku tunteet vapautuu elikkä hän pystyy näyttää täällä niinku kaikkia tunnetiloja, hän pystyy olla surullinen, iloinen, vihainen, hän kokeilee aikuista--”

Maria

6.3.3 Kiintymyssuhteen tukeminen

Haastateltavat pohtivat, mikä tukee päiväkodissa kiintymyssuhteen rakentumista kasvattajan ja lapsen välille. Tällaisiksi mainittiin pienryhmätoiminta, omahoitajuus ja strukturoitu päiväjärjestys. Myös päiväkodin tilojen kodikkuus ja mahdollisuudet jakaa lapset eri tiloihin leikkimään lähellä kasvattajaa koettiin kiintymyssuhteen rakentumista tukevinä elementteinä. Leena mainitsi, että päivittäisessä toiminnassa ei aina tule kuitenkaan miettineeksi, että tekee jotain juuri kiintymyssuhteen tukemisen vuoksi.

Haastateltavista Maria totesi, että kiintymyssuhteen tukeminen otetaan päiväkodin arjen suunnittelussa huomioon puolestaan pienryhmätoiminnan mahdollistamisena. Koulutukset, palaverit ja työvuorot suunnitellaan niin, että pienryhmissä toimiminen ei kärsisi. Maria mainitsi pyrkimyksenä olevan se, että omahoitaja olisi paikalla aina, kun lapsi on päiväkodissa. Leenan mukaan he joutuvat kuitenkin päivittäin toimimaan niin, ettei omahoitaja ole koko ajan paikalla ryhmässä.

Maria pohti omaa tapaansa edistää kiintymyssuhteen syntymistä. Hänen mukaansa oleellisinta on oma työote: tärkeää on esimerkiksi jättää oma huonotuulisuus työpäivän ajaksi sivuun ja pitää mielessä, että on töissä lapsia varten. Hän painotti myös herkkyyttä lapsen kuulemiselle. Lapsi vaistoaa, milloin aikuinen haluaa ymmärtää häntä ja pyrkii siksi aktiivisesti olemaan itsekkin yhteydessä aikuiseen. Marian mielestä kiintymyssuhteen synnyn edistämisessä oleellista on lisäksi itsereflektioiva työote, jolloin kasvattaja tarkkailee ikään kuin ulkopuolisen silmin sitä, milloin jokin tilanne johtuu lapsesta ja milloin taas kasvattajan omasta reaktiosta. Maria huomautti, että pienten lasten tunteiden voimakkuus on suurta ja siksi myös itse saattaa olla herkkänä.

Kasvattajat kertoivat haastattelussa siitä, millä tavoin päiväkodissa on mahdollista tukea kiintymyssuhteen syntymistä ja miten he huomioivat omassa toiminnassaan sen. Leena pyrki tukemaan kiintymyssuhteen muodostumista huomioimalla lasta heti tämän tullessa aamulla päiväkotiin, ottamalla tätä syliin, olemalla kiinnostunut hänen asioistaan ja huomioimalla hänen yksilöllisiä tarpeitaan. Hän kertoi toimintansa perustaksi ajatuksen siitä, että hän on tärkeä ja tarpeellinen lapselle. Hän yrittää luoda läheistä suhdetta lapseen oman toimintansa kautta. Maria pohti, että luomalla kiireettömän ilmapiiirin ryhmään ja antamalla lapselle aikaa opetella asioita tuetaan kiintymyssuhteen rakentumista. Liisan mielestä lapsen runsas huomioiminen on heidän tapansa tukea lapsen kiintymyssuhdetta arjessa. Lisäksi kaikki haastateltavat mainitsivat pienryhmätoiminnan olevan kiintymyssuhteen tukemisen väline heidän ryhmässään.

6.3.4 Merkitys lapselle

Kysyttäessä päiväkodissa syntyneen hyvän kiintymyssuhteen hyödyistä lapsen kehitystä ajatellen Leena totesi, että lapsen kokema turvallisuus, joka hyvästä kiintymyssuhteesta syntyy, on pohja myöhemmälle kehitykselle.

”--Varmaan se auttaa sitä siinä et se on saanu luotuu sellaisen hyvän suhteen aikuiseen täällä, et sen ei tarvii tuntee itteensä turvattomaksi. Se luo sitä pohjaa sille tulevalle kehitykselle.-- ”

Leena

Maria puolestaan kertoi sen vaikuttavan itsetunnon kehittymiseen. Hän uskoo päivähoitossa syntyneen hyvän kiintymyssuhteen antavan lapselle kokemuksen siitä, että hän voi rauhassa kehittyä omaksi itsekseen. Hänen mukaansa myös sosiaalisten taitojen kehityksen saralla hyvästä kiintymyssuhteesta on hyötyä. Samat lapset ja aikuinen sekä pieni ryhmä helpottavat tilannetta sosiaalisia taitoja sekä esimerkiksi kielellisiä tai motorisia taitoja harjoiteltaessa. Liisan mielestä hyvällä kiintymyssuhteella on vaikutusta lasten kykyyn luottaa aikuisiin ja uskallukseen pyytää apua.

Haastattelussa kasvattajat kertoivat ajatuksiaan kiintymyssuhteen syntymisestä kasvat-tajan ja yksittäisen lapsen välille. Leena pohti kiintymyssuhteen merkitystä lapsen tärkeimpänä apuvälineenä päiväkotiin sopeutumisen sekä päiväkodin ympäristöön tutustumisen kannalta. Maria näki kiintymyssuhteen syntymisen koko hoidon perustana. Hänen mukaansa monet asiat, joita päivähoitossa on tarkoitus oppia, saattavat jäädä

lapselta oppimatta ellei toimivaa kiintymyssuhdetta synny. Maria totesi, että taitojen oppimisen pohjalla on tunne turvallisuudesta. Lapsen kasvu ja kehitys omaksi itseksensä nojaavat tuohon turvallisuuden ja hyväksytyksi tulemisen tunteeseen.

7 Tuloksista johdettua

Tuloksista voidaan päätellä, että muutokset päivähoiton toiminnan organisointiin liittyvissä tekijöissä vaikuttavat pienryhmätoiminnan sujuvuuteen. Nämä puitetekijät, kuten työvuorot, suhdeluku, henkilökunnan kokoonpano eivät toimi rajoittavasti suhteessa pienryhmätoimintaan tai sitä kautta kiintymyssuhteen rakentumiseen silloin, kun ne toimivat niin kuin on alkuperäisesti suunniteltu. Haasteita esiintyy vasta poikkeusten kuten sairastumisten tai työvuoromuutosten myötä. Rusasen (2011: 233–234) näkemykset ovat johtopäätöksiemme kanssa samansuuntaisia. Hän toteaa, että epävakailta ryhmällä, jossa aikuiset ja lapset vaihtuvat sekä ryhmän kokoonpano muuttuu, on vaikutusta ryhmän toiminnan sujuvuuteen.

Edellä mainitut poikkeukset päivähoiton toiminnan organisoinnin tekijöissä voidaan nähdä asioina, jotka eivät ole aina riippuvaisia kasvattajista itsestään ja joihin he eivät voi useinkaan itse suoraan vaikuttaa. Nämä pienryhmätoiminnan häiriötekijät voidaan ajatella myös kiintymyssuhteen muodostumisen esteinä, koska kasvattajat näkivät pienryhmissä toimimisen oleellisena kasvattajan ja lapsen välisen kiintymyssuhteen muodostumisen tukijana. Tulosten pohjalta voidaan sanoa, että hyvän kiintymyssuhteen rakentumista yksittäisen lapsen ja aikuisen välille tukevat pienryhmätoiminnan lisäksi muut päiväkodin arkiset toimintatavat. Tällaisia ovat omahoitajuus, strukturoitu päiväjärjestys, kodikkaat ja lapsiryhmän jakamisen pienemmiksi ryhmiksi mahdollistavat tilat.

Tulosten perusteella voimme todeta, että pienryhmätoiminta on pääosin positiivinen tekijä kasvattajan ja lapsen välisen kiintymyssuhteen rakentumisen kannalta. Pienryhmässä toimiessaan kasvattajat oppivat tulkitsemaan lasten eleitä ja ilmeitä paremmin sekä näin ollen vastaamaan lasten tarpeisiin herkemmin kuin suuressa ryhmässä toimiessa. Lapsen kehityksen näkökulmasta kiintymyssuhteen muodostumista helpotti pienryhmien mahdollistama tiiviimpi suhde yhteen aikuiseen kerrallaan sekä vuorovai-
kutuskontaktien kohtuullinen määrä. Kasvattajien oli myös helpompi reagoida yksittäisen lapsen tarpeisiin pienryhmässä. Näitä havaintoja tukevat myös aikaisemmat tutki-

mustulokset. Penningtonin (2005: 80) mukaan Mullenin (1989) tutkimuksessa selvisi, että pienessä ryhmässä ihmiset kokevat olevansa helpommin tunnistettavissa ja saattavat tulla huomatuiksi ja kuulluiksi paremmin kuin isossa ryhmässä. Rusanen (2011: 208–236) puolestaan toteaa Bowlbyn (1991: 318) ajatusten pohjalta, että lasten ja aikuisten määrän ollessa ryhmässä pieni, reagointi yksittäiseen lapseen lisääntyy. Myös Mikkola ja Nivalainen (2009: 31–32) näkevät pienryhmätoiminnan helpottavan lapsen näkyväksi tulemista ja aikuisen keskittymistä yhteen lapseen.

Tulosten perusteella on mahdollista todeta, että kiintymyssuhteen puuttuminen kasvatajan ja lapsen välillä näkyy päiväkodissa lapsen levottomuutena, itkuisuutena, eroikäväänä, suurena sylin ja aikuisen huomion kaipuuna sekä ongelmina ruokailussa ja nukkumisessa. Tästä voimme päätellä, että kiintymyssuhteen olemassaolo puolestaan lisää lapsen viihtyvyyttä päiväkodissa. Hyvän kiintymyssuhteen muodostumisen jälkeen lapsella on turvallinen olo päiväkodissa, mikä heijastuu lapsen oppimiseen. Bowlby onkin todennut, että silloin kun lapsi saa turvaa ja läheisyyttä häntä hoivaavalta aikuiselta, lapsi voi rauhassa keskittyä ympäristöön suuntautuvaan toimintaan (Hautamäki 2001:15–23). Tulosten pohjalta voidaan myös päätellä, että kiintymyssuhteen olemassaolo päiväkodissa näkyy lapsessa lisäksi hänen vapaampana tunneilmaisunaan, luottamuksen lisääntymisenä sekä haluna tehdä arkirutiinit kiintymyksen kohteen kanssa.

8 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Jokaisen tutkimuksen kohdalla tutkija joutuu tekemään päätöksiä ja näin punnitsemaan omaa etiikkaansa tutkimusprosessin aikana. Tutkijalla on vastuu luottamuksen sekä tutkittavien anonymiteetin säilyttämisestä tutkimuksen aikana (Eskola - Suoranta 2001: 52–57.) Sovimme jo opinnäytetyöprosessimme alkuvaiheessa haastateltavien kanssa, että emme mainitse yhteistyöpäiväkodin tai haastateltavien nimiä raportissamme. Yhteistyöyksikön nimeäminen olisi paljastanut helposti haastateltavien anonymiteetin, sillä päiväkodissa ei ole kuin yksi alle 3-vuotiaiden lasten hoitoryhmä. Tällöin vanhempien sekä haastateltavien läheisten olisi ollut erittäin helppoa tunnistaa haastateltavat. Koimme, että opinnäytetyömme kannalta edellä mainittujen tietojen paljastaminen ei olisi mitenkään lisännyt työmme painoarvoa. Pyysimme ja saimme luvan haastateltavilta koulutus- ja valmistumistietojen esittämiseen tutkimuksessa. Koimme prosessin edessä kuitenkin, ettei näiden tietojen esittäminen olisi eettisesti oikein, sillä tällöin haas-

tateltavien työtovereiden ja esimiehen olisi ollut suhteellisen helppo yksilöidä vastauksista haastateltava henkilö.

Koimme luottamuksen rakentamisen haastateltaviin eettisesti tärkeäksi seikaksi. Tästä syystä päätimme vierailla yhteistyöyksikössä ennen haastatteluja ja kertoa haastateltaville etukäteen haastattelutilanteesta. Tämän tapaamisen yhteydessä kerroimme haastateltaville yleisesti aiheestamme, tavastamme kerätä aineistoa sekä tutkimuksen tarkoituksesta. Tämän tapaamisen yhteydessä tarjosimme heille mahdollisuuden keskustella heitä mietityttävistä asioista liittyen opinnäytetyöhömmme. Lisäksi kerroimme heidän mahdollisuuksistaan olla meihin yhteydessä asian tiimoilta.

Eskola ja Suoranta (2001: 56) toteavat viitatessaan tutkimuksen eettisyyteen, että jokaiselle tutkittavalle on annettava riittävästi informaatiota liittyen tutkimukseen, ja että heille on korostettava vastaamisen vapaaehtoisuutta. Varsinaista haastattelutilannetta varten laadimme jokaiselle haastateltavalle infolapun, jossa kerroimme tarkemmin haastateltavan oikeuksista ottaa meihin yhteyttä vielä jälkikäteen tarkentaakseen sanomaansa tai vaikkapa peruukseen osallistumisensa. Infolappuun kirjasimme meidän kummankin yhteystiedot. Siinä toimimme selkeästi esille sen, että haastatteluun kerättyä aineistoa ei prosessin aikana hyödynnetä muulla kuin sovitulla tavalla, ja opinnäytetyön julkaisemisen jälkeen haastatteluaineisto hävitetään yhdessä sovitulla tavalla. Halusimme antaa haastateltaville edellä mainitun informaation vielä kirjallisena, sillä pohdimme että jännittävässä haastattelutilanteessa suullisesti annettu tieto voi unohtua. Kirjallinen versio varmistaa sen, että haastateltavilla on saatavilla tuo informaatio vielä haastattelun jälkeenkin.

Prosessin aikana halusimme säilyttää luottamuksen haastateltaviin pitämällä kiinni yhdessä sovitusta asioista sekä kertomalla haastateltaville prosessin kulusta ja olemalle heihin yhteydessä tarvittaessa. Nämä seikat takaavat mielestämme eettisesti kestävän tutkimuksen ja ovat sen kannalta erittäin oleellista. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden yhtenä kriteerinä voidaan pitää uskottavuutta. Tutkijan tulee tarkistaa, ovatko hänen käsitteellistämisensä ja tulkintansa linjassa tutkittavien käsitysten kanssa. (Eskola – Suoranta 2001: 211.) Opinnäytetyömme uskottavuuden varmistamiseksi kysyimme haastateltavilta, miten he määrittelevät työmme keskeiset käsitteet. Lähetimme tulokset haastateltaville ennen opinnäytetyömme julkistamista varmistuaksemme, että olemme tulkinneet heidän sanomisensa oikein.

Eskolan ja Suorannan (2001: 212) mukaan kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella myös vahvistuvuuden ja varmuuden näkökulmista. Ensiksi mainitulla tarkoitetaan sitä, että aikaisemmat tutkimukset samasta ilmiöstä antavat tukea tehtyihin tulkintoihin. Tutkijan täytyy huomioida omat ennakko-oletuksensa, mikä lisää tutkimukseen varmuutta. Opinnäytetyössämme esitetyt tulkinnat ovat samansuuntaiset ilmiötä jo aikaisemmin tarkastelleiden tutkimusten kanssa (kts. luku Johtopäätökset). Olemme ottaneet huomioon omat ennakko-oletuksemme tutkimusprosessin kuluessa.

Haastattelut olimme jakaneet siten, että toimimme niissä vuorotellen haastattelijana ja havainnoijana. Näin toimien varmistimme sen, että haastattelutilanteet ja roolijaot olisivat mahdollisimman selkeitä sekä haastateltavalle että meille. Toinen meistä keskittyi tällöin havainnoimaan sitä, että kaikki opinnäytetyömme aiheen kannalta olennainen käytiin läpi haastattelussa. Haastattelun päätteeksi haastattelija tarkisti havainnoijalta, oliko hänellä herännyt joitakin lisäkysymyksiä. Lisäksi meidän molempien läsnäolo jokaisessa haastattelussa takasi laajemmat havainnot esimerkiksi haastattelutilanteessa mahdollisesti vaikuttaviin tekijöihin, jotka voisivat heijastua myös haastateltavien vastauksissa. Roolijako ja molempien osallistuminen jokaiseen haastatteluun lisäsivät opinnäytetyömme luotettavuutta. Tämän ohella koimme haastattelutilanteissa, että haastateltavat toivat käsiteltäviä asioita esiin totuudenmukaisesti. Mielestämme haastateltavat olivat avoimia kertomaan näkemyksistään.

Opinnäytetyömme luotettavuutta lisäsi myös se, että nauhoitimme haastattelut ja litte-roimme ne sanatarkasti. Myös Ruusuvuori ja Tiittula (2009: 14–15) toteavat haastattelun nauhoittamisen mahdollistavan sen, että tutkija voi palata tilanteeseen uudestaan tarkistamaan tulkintojaan. Heidän mukaansa haastattelutilanteeseen palaaminen nauhoittamisen avulla voi nostaa haastattelusta esiin uudenlaisia piirteitä, joita haastattelutilanteessa ei huomannut. Analysoimme aineiston yhdessä, mikä lisäsi osaksi opinnäytetyömme luotettavuutta. Yhdessä toimien varmistimme keskustelujen avulla sen, että tulkitsimme aineistoa keskenämme samalla tavoin ja että pystyimme kokoamaan johtopäätökset loogisiksi päätelmiksi.

Koimme haasteelliseksi muotoilla haastatteluteemat ja niihin liittyvät apukysymykset sellaisiksi, että niiden pohjalta keräämämme aineisto vastaisi tutkimuskysymyksiin. Myös aineiston analysointi osoittautui tällöin ongelmalliseksi. Näiden seikkojen ajattelimme johtuvan siitä, että tutkimusongelma ei ollut tarpeeksi selkeästi mielessämme vielä haastattelurunkoa laadittaessa. Jouduimmekin muokkaamaan tutkimuskysymyk-

siämme aineistonkeruun jälkeen. Eskolan ja Suorannan (2001: 16) mukaan laadullisen tutkimuksen erittelemisen toisiaan seuraaviin vaiheisiin voi olla hyvinkin haastavaa ja tutkimusongelman määrittelyyn palaaminen aineistonkeruuvaiheessa välttämätöntä. Jälkikäteen voimme todeta, että joitakin teemoja, kuten päivähoiton aloitus, olisi voinut jättää haastattelussa käsittelemättä ja olisimme voineet täsmentää tutkimusongelmaa enemmän ennen aineistonkeruuta.

Suoritamme molemmat lastentarhanopettajan kelpoisuutta, joten opinnäytetyön aihe liittyy vahvasti tulevaan ammattiimme. Tutkittava aihe on meille molemmille merkityksellinen, koska koemme, että päivähoitossa tulisi hyödyntää pienryhmätoimintaa nykyistä enemmän. Näemme pienellä ryhmäkoolla alle 3-vuotiaiden päivähoitomuotona pelkästään positiivisia vaikutuksia. Opinnäytetyön päivähoiton yksikköön emme ole yhteydessä kuin opinnäytetyöhön liittyen, mutta tulevaisuudessa saatamme jopa työskennellä kyseisessä yksikössä tai haastateltavien kanssa. Mahdollinen työoveruus tulee huomioida siten, että vaikka opinnäytetyöprosessi päättyy, vaitiolovelvollisuus haastateltavia kohtaan ei pääty.

9 Pohdinta

Koemme yhteistyötahomme jo hyötyneen ja jatkossa hyötyvän opinnäytetyöstämme. Haastatteluihin valmistautuessaan ja itse haastatteluissa kasvattajien täytyi reflektoida ja perustella toimintaansa. Oman toiminnan perustelujen pohdinta lisää kokemustemme mukaan motivaatiota työskentelyyn ja tarvittaessa lisäkouluttautumiseen. Yhteistyökumppanimme toivoi opinnäytetyömme tarjoavan heille tietopankin kiintymyssuhteeseen liittyen ja koemme raportin vastaavan tähän toiveeseen teoriaosuudeltaan. Opinnäytetyömme aihe on myös yhteiskunnallisella tasolla ajankohtainen ja siten merkittävä.

Pääministeri Jyrki Katainen ehdotti vuoden 2012 keväällä kotihoidontuen leikkaamista ja perusteli tätä muun muassa työllisyysasteen nostamisella sekä naisten ja miesten tasa-arvon edistämällä työelämässä. Kataisen aloitteesta nousi yhteiskunnallinen keskustelu kotihoidosta sekä äitien palaamisesta työelämään nykyistä aikaisemmin. Helmikuussa 2013 Yle TV 2:lla esitettiin keskusteluohjelma Äidit töihin! Ohjelmassa käytiin paneelikeskustelu aiheeseen liittyen ja yksi ohjelman vieraista oli kasvatustieteen tohtori Erja Rusanen. Rusanen toi keskustelussa esille mielipiteensä siitä, että

lapsen aivojen kehitys etenee siten, että noin 7 kuukauden iässä hän kiintyy vahvasti yhteen aikuiseen. Lapsella voi elämänsä aikana olla useita kiintymyssuhteita, mutta kehityksen kulun kannalta on oleellista tämä yksi vahva kiintymyssuhde. Rusanen vertasi kiintymyssuhteen muodostumista konntaamistaitoon ja totesi, että eihän lasta voi kieltää konntaamastakaan, koska se sotii isän ja äidin tasa-arvoa vastaan.

Lähdimme työstämään opinnäytetyötämme, koska koimme molemmat, että yhteiskunnallisessa keskustelussa on suurilta osin unohdettu lapsen hoidon aloituksen valmiuksien näkökulma ja keskitytty usein tarkastelemaan asiaa työelämän ja aikuisten näkökulmasta. Halusimme hahmottaa sitä, kuinka päivähoito pystyy nykyisten resurssien ja asiakasmäärän puitteissa vastaamaan pienen lapsen kehitykselliseen tarpeeseen muodostaa kiintymyssuhde häntä hoivaavaan aikuiseen ja millä tavalla pieni ryhmäko ko tukisi tämän kiintymyssuhteen muodostumista. Katainen mainitsi ohimennen, että kotihoidontuen leikkaamisen yhteydessä olisi huomioitava myös päivähoitoon kohdistuvaa paine. Hän ei kuitenkaan suoranaisesti puhunut esimerkiksi kasvatusta- ja hoitohenkilökunnan määrän lisäämisestä tai uusien päivähoitoyksiköiden rakentamisesta.

Kuten jo johdannossa mainitsimme, lasten määrä päivähoidossa on suuri. Vuonna 2011 pienistä 1-2-vuotiaista lapsista 41 % oli päivähoidon piirissä. Kataisen ehdotuksen myötä juuri tämän ikäisten lasten määrä päivähoidossa kasvaisi, jos kotihoidontuen aikaa lyhennettäisiin kahteen vuoteen nykyisen kolmen sijaan. Tulostemme perusteella pienryhmätoiminta tuki kiintymyssuhteen muodostumista esimerkiksi vähäisempien vuorovaikutuskontaktien ja omahoitajuuden kautta. Jos lasten määrää päivähoidossa ja sitä kautta ryhmäkokoja kasvatettaisiin, pienryhmätoiminnan järjestäminen saattaisi vaikeutua esimerkiksi tilan puutteen takia tai ammattitaitoisen henkilökunnan puutteesta johtuen.

Päivähoidon aloitusiän vaikutuksia myöhempää kehitykseen pitkällä aikavälillä on tutkittu suhteellisen vähän, jolloin on vaikea todeta yksiselitteisesti, että kotihoito tai päiväkodin hoiva olisi parempi vaihtoehto pienelle lapselle. Päiväkodin kasvattajalta vaaditaan kuitenkin erityistä kiinnostusta lasta kohtaan, jotta hän saavuttaisi sen tuntemuksen ja tietämyksen lapsesta, joka häntä hoivanneella vanhemmalla on. Vaikka hoitomuotoja ei voida asettaa paremmuusjärjestykseen, on kuitenkin selvää, että hoivan laadulla ja varhaisilla hoivakokemuksilla on vaikutusta lapsen kehitykseen, tapahtuipa hoito kotona tai päiväkodissa.

Nuorista Suomessa -tutkimuksen mukaan yksinäisyys on yksi syy nuorten pahoinvoinnille. Se voi pitkään jatkuessaan ajaa nuoren väkivallan tekoihin, itsetuhoisuuteen tai päihteiden väärinkäyttöön. Tutkimuksessa selvisi, että noin joka viidennellä nuorella on jonkinasteinen mielenterveyshäiriö, joista yleisimpiä ovat mieliala-, ahdistuneisuus- ja käytöshäiriöt sekä päihteiden aiheuttamat häiriöt. Tarkasteltaessa varhaisen hoivan vaikuttavuuden näkökulmasta nuorista tehtyä tutkimusta, voi pohtia joitakin mahdollisia yhteyksiä varhaislapsuuden hoivan ja nuorten pahoinvoinnin välillä.

Nuoruuden kiintymyksen on todettu olevan lähes suoraan jatkoa lapsuuden kiintymykselle. Ihmisen elämä onkin jatkumo, jossa tapahtumat korreloivat keskenään. Tällöin varhaiskasvatusta ei voida nähdä erillisenä saarekkeena ihmisen kehityksen polulla, vaan sen vaikutukset kauaskantoisina tulee tunnistaa ja tiedostaa. Jos yhteiskunnassa pienten lasten hoiva halutaan enenevässä määrin siirtää päivähoidon piiriin vanhempien sijaan, olisi huomioitava että lapsen emotionaaliseen hyvinvointiin panostetaan riittävästi. Pienen lapsen keinot protestoida tai vaikuttaa omaan hoivaansa on varsin vähäiset. Näistä lapsista kasvaa joskus aikuisia ja aikanaan myös mahdollisesti itse vanhempia. Onkin tärkeää sekä yhteiskunnallisen että yksilön hyvinvoinnin kannalta varmistaa, että jokainen saa parhaan mahdollisen perustan lähteä rakentamaan omaa elämäänsä.

Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista selvittää sitä millä tavoin sellaisessa päiväkodissa, jossa ei ole käytössä pienryhmä- ja omahoitajakäytäntöä, tuetaan kiintymyssuhteen syntymistä. Lopuksi kiteytämme Marjatta Kallialan sanoin ajatuksemme siitä, miksi tämän tyyppiset opinnäytetyöt ovat tärkeitä: ”Pienen lapsen elämä on tärkeää. Hyvä lapsuus on tavoiteltava asia. Lapsen hyvät kokemukset tässä ja nyt ovat arvokkaita ja kantavat kauas tulevaisuuteen.”

Lähteet

Bowlby, John 1957. Lasten hoivan ja hellyyden tarve. Porvoo: WSOY.

Bowlby, John 1969. Attachment and Loss: Volume 1: Attachment. London: The Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis.

Bowlby, John 1991. Attachment and Loss: Volume 1: Attachment. PenguinBooks.

Eskola, Jari - Suoranta, Juha 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Glaser, Danya 2001. Lasten pahoinpitelyn ja laiminlyönnin vaikutukset aivoihin - kirjallisuuskatsaus. Teoksessa Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Sinkkonen, Jari – Kalland, Mirjam (toim.). Helsinki: WSOY.

Hautamäki, Airi 2001. Kiintymyssuhdeteoria – teoria yksilön kiin(nit)tymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Sinkkonen, Jari – Kalland, Mirjam (toim.). Helsinki: WSOY.

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Jarasto, Pirkko - Sinervo, Nina 1997. Elämää varten: Alle kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus.

Kalliala, Marjatta 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa. Helsinki : Gaudeamus Helsinki University Press.

Kanninen, Katri - Sigfrids, Arja 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Keltikangas-Järvinen, Liisa 1985. Aggressiivinen lapsi. Miten ohjata lapsen persoonallisuuden kehitystä? Helsinki: Otava.

Keltikangas-Järvinen, Liisa 2010. Psykologian professori. MTV3:n haastattelu 8.9.2010. Videodokumentti. <<http://www.mtv3.fi/uutiset/kotimaa.shtml/yliisuuret-paivakotiryhmat-vaarantavat-lapsen-kehityksen/2010/09/1183442>>. Luettu 4.10.2012.

Keltikangas-Järvinen, Liisa 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.

Kuoppala, Tuula - Säkkinen, Salla 2011. Lasten päivähoito 2011. Tilastoraportti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102985/Tr30_12.pdf?sequence=4>. Luettu 1.4.2013.

Lahikainen, Anja - Sundqvist, Salme 1979. Kolmevuotiaiden ja sitä nuorempien lasten reaktiot päiväkotihoidon. Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitoksen tutkimuksia 1. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Mikkola, Petteri – Nivalainen, Kirsi 2009. Lapselle hyvä päivä tänään – näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa: Pedatieto.

Pennington, Donald C. 2005. Pienryhmän sosiaalipsykologia. Suom. Ahokas, Marja. Helsinki: Tammer-Paino.

Rusanen, Erja 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Ruusuvuori, Johanna – Tiittula, Liisa 2009. Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. 2. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Stakes 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Oppaita 56. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: < <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>>. Luettu 11.10.2012.

Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry 2012. Nuorista Suomessa 2012. Verkkodokumentti. < <http://www.alli.fi/binary/file/-/id/615/fid/1803>>. Luettu 16.9.2012.

Tizard, Barbara 2009. Looking Back: The making and breaking of attachment theory. Verkkodokumentti. <http://www.thepsychologist.org.uk/archive/archive_home.cfm/volumeID_22-editionID_180-ArticleID_1576-getfile_getPDF/thepsychologist%5C1009look.pdf>. Luettu 16.3.2013. Volume 22, part 10, pages 902-903.

Tuomi, Jouni - Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuomi, Jouni - Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Haastateltavalle tiedoksi:

Tämä haastattelu toteutetaan opinnäytetyötämme varten. Tämä haastattelu nauhoitetaan ja nauhoitettu aineisto hävitetään heti kun olemme käsitelleet aineiston. Aineistoa ei käytetä mihinkään muuhun tarkoitukseen, kuin tähän opinnäytetyöhön. Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa sitä yhtenevätkö kasvattajien näkemykset keräämämme teoriatiedon kanssa. Sinulla on oikeus vielä jälkikäteen muuttaa sanomaasi ja perua koko osallistumisesi. Haastateltavien nimiä tai muita henkilötietoja ei paljasteta työssä ja myös yksikön nimi jätetään mainitsematta. Haastattelu etenee neljän pääteeman kautta ja niihin liittyen saatamme kysyä apukysymyksiä, jos haluamme tarkennusta johonkin. Jos sinusta tuntuu, ettet osaa vastata johonkin kysymykseen, se ei haittaa. Sinulla on myös oikeus olla vastaamatta kysymyksiin, joihin et halua vastata. Haastattelun lopuksi kysymme muutaman taustatietoihisi liittyvän kysymyksen.

Haastattelijoiden yhteystiedot:

Essi Ylitalo, puh:

Jenny Salonen, puh:

Haastattelukysymykset**Pienryhmätoiminnan järjestäminen****Kerro miten pienryhmätoiminta on päiväkodissanne järjestetty?**

Kuinka monen lapsen pienryhmissä toimitte?

Miten paljon keskimäärin toimitte päivän aikana pienryhmissä?

Millaisia eroja lasten käyttäytymisessä näkyy silloin, kun työskentelette isossa ryhmässä verrattuna siihen, kun työskentelette pienessä ryhmässä?

Koetko että sinulla on riittävästi aikaa paneutua yksittäisen lapsen asiaan isossa ryhmässä? Entä pienessä ryhmässä?

Minkälaisia merkkejä lapsessa on nähtävissä liittyen vanhemmista erossaoloon?

Onko kasvattaja sama tietyn lapsiryhmän kanssa vai vaihtuuko kasvattaja pienryhmästä toiseen?

Jos vaihtuu, niin kuinka tiheästi ja miten perustelette vaihdosta?

Miten pysyvä lasten kokoonpano on pienryhmässä lukuun ottamatta sairaustapauksien, päiväkodin keskeyttävien tai aloittavien lasten poissaoloja?

Minkälaisia hyviä tai huonoja puolia kasvattajan tai lasten pysyvyydellä näet ryhmässä?

Kiintymyssuhteen muodostuminen kasvattajan ja yksittäisen lapsen välillä

Kerro omia näkemyksiäsi kiintymyssuhteen muodostumisesta kasvattajan ja yksittäisen lapsen välille teidän ryhmän sisällä?

Miten määrittelet kiintymyssuhteen?

Kuinka merkittävänä pidät kiintymyssuhteen muodostumista yksittäisen lapsen ja kasvattajan välille?

Mitkä asiat tukevat kiintymyssuhteen muodostumista?

Mitä hyötyjä koet hyvästä päiväkodissa muodostuneesta kiintymyssuhteesta kasvattajaan olevan lapsen kehitykselle?

Oletko sitä mieltä, että hyvän kiintymyssuhteen muodostaminen on erityisen tärkeää alle 3-vuotiaan kannalta, miksi?

Mitä mieltä olet päiväkodissa käytettävästä suhdelukusäännöstä? (yhden suhde neljään alle 3-vuotiaaseen) Miten tämä suhdeluku palvelee tai rajoittaa kiintymyssuhteen syntymistä?

Miten otatte huomioon päiväkodin arjen suunnittelussa kiintymyssuhteiden tukemisen?

Miten mahdollisesti yrität aktiivisesti edistää kiintymyssuhteen syntymistä?

Miten lapset reagoivatko esim. hoitajavaihdoksiin?

Miten henkilökunnan ja lasten vaihdoksia käydään läpi lapsiryhmässä (esimerkiksi toivotaan tervetulleeksi uudet hoitajat ja lapset tai hyvästellään lähtevät)?

Mitä mieltä olet siitä, voiko lapsi kiinnittyä liikaa kasvattajaan?

Miten toimit tilanteessa, jossa lapsi alkaa kiintyä sinuun enemmän kuin vanhempiinsa?

Lapsen yksilöllisyyden ja kehityksen huomioiminen

Kerro omin sanoin miten huomioitte lapsen yksilöllisyyden ja kehityksen kulun ryhmässänne?

Miten nykyinen päivähoidon päiväkodissa tukee mielestäsi alle 3-vuotiaan lapsen kehitystä?

Kuinka hyvin mielestäsi tunnet lapsen psyykkisen kehityksen?

Jos joku työntekijöistä ilmaisee, että tarvitsisi mielestään lisäkoulutusta liittyen esimerkiksi kiintymyssuhteeseen tai lapsen kehitykseen, onko koulutusta mahdollista saada? (Kuinka aktiivisesti työnantaja tukee työntekijän osaamisen kehittämistä?)

Kiinnitetäänkö päivähoidon suunnittelussa mielestäsi tarpeeksi huomiota lapsen psyykkiseen kehitykseen, vai keskitytäänkö fyysiseen kehitykseen enemmän?

Missä tilanteissa huomioit erityisesti yhden lapsen tarpeita? (Kuinka hyvin huomioiminen todellisuudessa onnistuu)

Miten päiväkodin arjessa on mahdollisuus joustaa erilaisissa tilanteissa yhden lapsen toiveiden ja tarpeiden mukaisesti? (Esim. saako lelun tuoda, jos se helpottaa oloa)

Huomaatko usein olevasi hoitopäivän aikana tilanteessa, jossa sinun läsnäolosi lapsen tarpeiden vastaamiseen ei ole riittävä, vaan tilanteessa tarvitaan äidin tai isän läsnäoloa? (esimerkiksi jos lapsi satuttaa itsensä, on itkuinen tai väsynyt)

Missä tilanteissa huomaat lapsen tarvitsevan erityisesti yksilöllistä huomioimista?

Missä tilanteissa erityisesti huomaat lapsen kaipaavan hänelle emotionaalisesti tärkeää henkilöä? Miten toimit tässä tilanteessa?

Päiväkodin aloitus

Kerro omin sanoin siitä kun lapsi aloittaa päivähoiton teidän ryhmässänne

Onko teillä käytössä niin sanottu ”pehmeä lasku” päivähoiton aloituksessa? Miten se toimii? (äiti mukana viikon, päivän)

Minkälainen päivähoiton aloitus palvelisi parhaiten lasta?

Miten pyrit tutustumaan yksittäiseen lapseen (esim. lapselta kyseleminen, havainnointi)?

Miten päivähoiton aloituskeskustelussa käydään läpi kotona tapahtuneen hoidon päiväjärjestystä?

Miten lapsen luonnetta ja temperamenttia kartoitetaan aloituskeskustelussa? (Esim. miten lapsi reagoi erotilanteissa, miten syö ja miten nukkuu)

Miten kehittäisit alle 3-vuotiaiden päivähoitoa päiväkodissa, jos saisit vapaat kädet?

Taustakysymykset:

Minkälainen koulutustausta sinulla on?

Milloin valmistuit?

Oletko saanut lisäkoulutusta töiden ohella esim. liittyen pienryhmään?